

UNIVERZA V NOVI GORICI
FAKULTETA ZA HUMANISTIKO

POZABLJENI ZDRAVNIK
VLOGA DR. KARLA PEČNIKA PRI VPRAŠANJU
SLOVENSKE GOSPODARSKE SAMOSTOJNOSTI IN
VKLJUČEVANJA V MEDNARODNO TRGOVINO

DIPLOMSKO DELO

Rok Bratina

Mentorica: doc. dr. Kaja Širok

Nova Gorica, 2016

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici dr. Kaji Širok za čas, ki si ga je vzela pri nastajanju diplomske naloge, za podporo in za vse napotke ter spodbudne besede. Pot, ki se je na začetku zdela dolga in težka, je zdaj končno za nama.

Za veliko pomoč pri zbiranju informacij o Karlu Pečniku se prav tako zahvaljujem mag. Martini Piko – Rustja in dr. Teodorju Domeju.

Hvala tudi Fakulteti za humanistiko, ki mi je kot športniku nudila vse pogoje, da sem lahko uspešno usklajeval treninge in predavanja.

Za konec bi se rad zahvalil še moji družini, ki me podpira na poti, ki sem si jo izbral.

NASLOV

Pozabljeni zdravnik: vloga dr. Karla Pečnika pri vprašanju slovenske gospodarske samostojnosti in vključevanja v mednarodno trgovino

IZVLEČEK

Diplomska naloga obravnava življenje in delo dr. Karla Pečnika, vsestransko izobraženega slovenskega izseljenca, ki je velik del svojega življenja preživel kot zdravnik jetičnih bolezni v Egiptu.

V deželi ob Nilu je veliko svojega časa namenil spremljanju gospodarskega dogajanja tako doma, kot tudi drugod po svetu. Konec 19. stoletja je v goriškem časopisu Soča na to temo napisal več zaporednih člankov. Pričujoča naloga se osredotoča na Koroščevo brošuro *Slovenci in mednarodni promet*. Pečnik je v brošuri Slovence opogumljal, spodbujal in jih pozival, naj stopijo skupaj. Ni šlo brez graje. Zadnje je veljalo predvsem za slovenske politike, ki jim je očital nedejavnost, nepovezanost in zaverovanost zgolj v lastne interese. Veliko kritik je namenil tudi posredniški trgovini, ki je bila na Slovenskem, tako kot večina velikih podjetij, v rokah nemških in avstrijskih podjetnikov. Pečnikov slog pisanja je bil neposreden in na nekaterih mestih žaljiv. Značilna zanj je tudi pristranskost pri opisovanju poteka posredniške trgovine na slovenskih tleh. Ko je primerjal zaslužek med kmetom in tistim trgovcem, ki je nastopil kot zadnji v procesu prodaje blaga na trg, se kot zaveden Slovenec, ni mogel zadržati in ni skoparil z obtoževanjem. Trgovce, ki so večinoma prihajali iz severozahodnega predela monarhije, je večkrat imenoval tujci, ki naj bi bili glavna grožnja pri nadaljnjem gospodarskem razvoju slovenskega ozemlja.

Namen diplomske naloge sem izpolnil ter Karla Pečnika slovenski javnosti, ki o njem vse do zdaj ni vedela prav dosti, uspel predstaviti tudi kot človeka, ki je imel s svojimi idejami predstavljenimi v brošuri vsaj posredno vlogo pri nadaljnjem gospodarskem razvoju slovenskega ozemlja.

KLJUČNE BESEDE

Habsburška monarhija, gospodarstvo, liberalizem, mednarodna trgovina, slovenske dežele, Egipt, Karol Pečnik.

TITLE

The Forgotten Doctor: the role of dr. Karl Pečnik in Slovene economic independence and its integration into international trade

ABSTRACT

The thesis describes the life and work of Dr. Karl Pečnik, a highly educated Slovenian emigrant, who spent a large part of his life working as a doctor for consumption diseases in Egypt.

In the land by the Nile he spent a lot of his time monitoring economic developments both at home as well as elsewhere in the world. At the end of the 19th century he wrote several articles on this topic for the Goriška regional newspaper Soča. The thesis focuses on the Korošec brochure *Slovenes and international traffic*. Pečnik used this brochure to encourage Slovenes and urge them to come together. It did not go by without criticism. The latter is especially true for Slovene politicians, whom he criticized for their inaction, inability to cooperate and excessive enthusiasm for their own interests. A lot of criticism was also aimed at intermediary trade, which, the same as most other large companies in Slovenia, was in the hands of German and Austrian entrepreneurs. Pečnik's writing style was direct and even offensive at times. What is also typical of him is the bias used when describing intermediary trade in Slovenia. When comparing the earnings of a farmer to those of the last trader in the process of selling goods to the market he cannot help but make serious accusations. He repeatedly names the traders who mostly came from the northwest part of the monarchy foreigners, considering them the main threat to further economic development of the Slovene territory.

The aim of the thesis has been fulfilled and Charles Pečnik has successfully been introduced to the Slovene public, who up to now did not know very much about the man whose ideas presented in the brochure had played at least a minor role in the further economic development of the Slovene territory.

KEY WORDS:

The Habsburg Monarchy, economy, liberalism, international trade, Slovene lands, Egypt, Karol Pečnik.

KAZALO

UVOD.....	1
1. GOSPODARSKI RAZVOJ IN ZNAČILNOSTI HABSBURŠKE MONARHIJE... 3	
1.1. Razlike v razvoju.....	4
2. POLOŽAJ SLOVENSКИH DEŽEL.....	7
2.1. Zaostajanje.....	8
2.2. Železnice – novo upanje.....	9
2.3. Liberalizem in prihod tujega kapitala.....	13
2.4. Trst.....	16
3. KAROL PEČNIK.....	18
3.1. Družina.....	18
3.2. Mladost in šolanje.....	20
3.3. Slavist.....	21
3.4. Zdravnik.....	22
3.5. Dopisnik.....	24
3.6. Vrnitev in spor.....	28
4. PEČNIKOVA BROŠURA SLOVENCI IN MEDNARODNI PROMET.....	32
4.1. Posredniki – ovira v razvoju slovenskega gospodarstva.....	33
4.2. Kritika domovini.....	35
4.3. Egipt kot velika priložnost.....	35
4.4. Zadružništvo.....	36
4.5. Trgovina.....	42
4.6. Slovensko gospodarstvo.....	43
4.6.1. Sadje.....	44
4.6.2. Obrtni izdelki.....	46

4.6.3. Industrija	47
4.7. Izvozne možnosti	48
4.8. Pečnikov manifest	49
5. ZAKLJUČEK	51
VIRI IN LITERATURA	53

KAZALO TABEL

Tabela 1: Indeks BDP na prebivalca v evropskih regijah v letih 1830, 1870 in 1910 (Evropa = 100) 1830.	3
Tabela 2 : Izkop premoga v tonah leta 1844.....	4
Tabela 3 : Indeks BDP (bruto domači proizvod) po avstrijskih deželah Habsburške monarhije za leti 1860 in 1913:	5
Tabela 4: Število umrlih jetičnih bolnikov v Ljubljani (1895 – 1909):.....	31

UVOD

Diplomska naloga se bo osredotočala na življenje in delo Karla Pečnika, vsestransko razgledanega koroškega zdravnika in na njegov doprinos k razvoju slovenskega gospodarstva. Osrednjo pozornost bom namenil njegovi brošuri z naslovom Slovinci in mednarodni promet, v kateri je skušal prebuditi Slovence in jih spodbuditi k bolj odločnemu gospodarskemu delovanju, medsebojni pomoči in večjemu izkoriščanju naravnih danosti.

Dinamika razvoja gospodarstva na naših tleh je bila močno prepletena z razvojem sosednjih pokrajin v okviru državnega ozemlja, ki mu je že več stoletij vladala habsburška dinastija. Različne poti razvoja, ki so ga izbrale pokrajine, odvisne od njihove geografske lege in gospodarske preteklosti nasploh, so prinesle monarhiji vse večje regionalne razlike. Habsburška monarhija, ki jo bom bolj podrobno obravnaval v prvem poglavju, je predstavljala prehodno območje. Bila je v majhni prednosti pred državami vzhodne periferije, a je vseeno močno zaostajala za razvitim Zahodom. Vsa ta dejstva so pomembna za slovensko ozemlje, katerega razvoj znotraj monarhije bom predstavil v drugem poglavju.

Zaostajanje v razvoju in posledično podrejen položaj je med slovensko prebivalstvo znotraj monarhije vnašal nezadovoljstvo. Idej, kako bi situacijo izboljšali, je bilo ob koncu 19. stoletja mnogo. Ena izmed njih je bila tudi Pečnikova, ki je kot zdravnik izseljenec služboval v Egiptu. Čeprav je živel daleč, je sledil dogodkom v domovini in bil o njih natančno obveščen. Ne samo da je bil naročen na številne slovenske časopise, ampak se je v Egiptu srečeval tudi z drugimi slovenskimi izseljenci, ki so mu opisovali stanje v domovini.

Poleg že omenjenih izseljencev so ga občasno obiskale tudi politične osebnosti. Med drugim Andrej Gabršček, sicer tudi urednik liberalnega časopisa Soča. Prav on je bil najbolj zaslužen, da so se bralci tega časopisa prvi seznanili s Pečnikovimi idejami o samostojnosti slovenskega gospodarstva, hkrati pa je Gabršček vse ideje, objavljene v omenjenem časopisu, združil v brošuro Slovinci in mednarodni promet. Analizi besedila in dogodkom, ki so spodbudili nastanek knjižice, se bom posvetil v četrtem delu.

Za konec se bom vrnil k Pečniku, pozabljenemu zdravniku, o katerem danes vemo premalo. V pričujoči nalogi ga bom predstavil kot vsestransko izobraženega človeka, posebno pozornost pa bom namenil njegovemu velikemu zanimanju za razvoj slovenskega gospodarstva ter brošuri Slovenci in mednarodni promet, ki jo bom s svojimi komentarji predstavil na koncu. Slovenska zgodovina Karla Pečnika danes ne omenja. Eden izmed razlogov zato naj bi bil tudi izpis iz zdravniške zbornice leta 1930 in spor z jugoslovansko oblastjo. Pečnik je zadnja leta svojega življenja preživel na Dunaju, kjer je tudi umrl.

1. GOSPODARSKI RAZVOJ IN ZNAČILNOSTI HABSBUŠKE MONARHIJE

Monarhija pod vladavino dinastije Habsburžanov je v 19. stoletje vstopila kot pretežno razvita evropska država. S svojim geografskim položajem je, kot bomo lahko videli v spodnji tabeli, predstavljala ločnico med naprednim Zahodom in zaostalim Vzhodom. Zaradi njene velikosti, spadala je med največje evropske države in pokrivala precej raznoliko območje, je bilo tudi znotraj njenih državnih meja opaziti prehodnost. Najbolj je razlika v razvitosti prišla do izraza med skrajno severozahodno polovico, ki so jo predstavljale dežele, ki danes pripadajo Češki, Avstriji in Sloveniji ter vzhodno, ki danes zajema Madžarsko, Hrvaško, Romunijo in Slovaško. ¹

Tabela 1: Indeks BDP na prebivalca v evropskih regijah v letih 1830, 1870 in 1910 (Evropa = 100) 1830. ²

	1830	1870	1910
Zahodna Evropa	117	137	152
Skandinavija	87	86	121
Habsburška monarhija	104	85	94
Južna Evropa	109	87	72
Rusija	71	51	57

Proces industrializacije, ki se je na evropski kontinent razširil iz Velike Britanije, se je v podonavski monarhiji začel že pred koncem 18. stoletja, nekaj let za najrazvitejšimi evropskimi državami. To so bile poleg že omenjene Velike Britanije, še Belgija, Nemčija in Francija, kjer je modernizacija nastopila najprej. Z zaostankom jim je nato sledila Habsburška monarhija, katere začetke dolgotrajnega procesa industrializacije, najdemo v zadnjih letih 18. stoletja. Razloge, zakaj so v monarhiji v primerjavi z zgoraj omenjenimi državami začeli tako pozno, je potrebo iskati v njeni takratni gospodarski in družbeni podobi. Kakor je v svoji knjigi omenil Šorn, je za razliko od Britancev, kjer je industrijska revolucija temeljila na že postavljenih prometnih povezavah, bilo v

¹ Pančur, *Ekonomska vloga Avstro-Ogrske v evropskem prostoru*, str. 19 - 20.

² Pančur, *Ekonomska vloga Avstro-Ogrske v evropskem prostoru*, str. 18.

monarhiji ravno obratno. Prave prometne infrastrukture tu še ni bilo. Če zraven prištejemo še gospodarsko politiko, fevdalne odnose in na zastarel carinski sistem, temelječ na prohibitivni izmenjavi trgovskega blaga, potem je omenjeni zaostanek Habsburške monarhije za najrazvitejšimi popolnoma razumljiv.³

1.1. Razlike v razvoju

Kako hitro so se posamične pokrajine na ozemlju monarhije industrializirale in posodabljale proizvodne procese sem že omenil. Hitrost industrializacije je bila odvisna predvsem od tega, ali so te pokrajine že imele od prej postavljene industrijske obrate ali pa je bilo treba gradnjo, to je veljalo za večino pokrajin na ogrski polovici, šele začeti. Ker so bile prometne povezave slabe, je bilo treba upoštevati tudi lokacijo novih tovarn, da so bile postavljene čim bližje nahajališčem premoga. Le ta je takrat veljal za glavno gibalno industrijske revolucije. Podatek, koliko ga je kakšna država izkopala, pa je služil za primerjave med razvitostjo pokrajin ter posameznih držav.⁴

Tabela 2 : Izkop premoga v tonah leta 1844.⁵

Velika Britanija	28.000.000
Francija	4.200.000
Nemčija	3.080.000
Avstrija	666.000

Kot lahko vidimo iz tabele, je pri izkopu premoga izstopala Velika Britanija, ki je v primerjavi z ostalimi bila še leta 1844 v veliki prednosti. Medtem ko sta bili Francija in Nemčija po razvitosti nekje na isti ravni, pa je Avstrija z 666.000 tonami izkopenega premoga že močno zaostajala.

V avstrijskih deželah so bile Češka, Moravska in Šlezija tiste, kjer so rasla obsežna območja težke, tekstilne in v manjši meri še živilske industrije. Njihov razvoj je bil v primerjavi z ostalimi deželami v državi najhitrejši. Z bolj umirjenim ritmom so se razvijale ostale Alpske dežele na čelu z Dunajskim bazenom. Tako kot v čeških deželah

³ Šorn, *Začetki industrije na Slovenskem*, str. 181.

⁴ Prav tam.

⁵ Prav tam.

je tudi tu prednjačila železarska in tekstilna proizvodnja. V manjši meri je industrializacija doletela tudi ozemlje današnje Slovenije, kjer so se gradili predvsem manjši industrijski obrati.⁶

Kako hitro in uspešno je potekal gospodarski razvoj posameznih dežel tekom 19. stoletja lahko razberemo iz tabele spodaj, kjer so tiste dežele, ki so se industrializirale najprej, tudi v kasnejšem obdobju veljale za najrazvitejše. Če primerjamo indeksa letne rasti med letoma 1860 in 1913, lahko opazimo tudi to, da je bila letna rast približno enaka vsem deželam avstrijske polovice monarhije. Zaradi enakomerne letne rasti so bile možnosti tistih dežel, ki so se nahajale v spodnji polovici tabele, da bi v kratkem času dohitele bolj razvite dežele, minimalne.

Tabela 3 : Indeks BDP (bruto domači proizvod) po avstrijskih deželah Habsburške monarhije za leti 1860 in 1913.⁷

	1860	1913	Letna rast v %
Češka	146	141	1,55
Moravska	123	117	1,50
Šlezija	134	135	1,58
Spodnja Avstrija	215	188	1,34
Zgornja Avstrija	111	102	1,41
Salzburg	123	126	1,70
Tirolska	104	118	1,95
Koroška	100	104	1,64
Štajerska	98	99	1,62
Kranjska	76	79	1,61
Primorska	116	121	1,64
Dalmacija	54	51	1,40
Galicija	61	58	1,52
Bukovina	64	61	1,54

⁶ Pančur, *Ekonomska vloga Avstro-Ogrske v evropskem prostoru*, str. 19 - 20.

⁷ Pančur, *Ekonomska vloga Avstro-Ogrske v evropskem prostoru*, str. 21.

V vzhodni polovici države so se tovarne najprej postavljale na ožjem območju Budimpešte in severozahodnih področjih Ogrske vključno s Slovaško. V to skupino lahko prištejemo še severovzhod današnje Hrvaške z glavnim centrom v Zagrebu. Ostale dežele je razvoj doletel mnogo pozneje. Razlog lahko iščemo v tem, da so bile to izrazito agrarne dežele, brez ustreznih pogojev za uspešen industrijski razvoj. Dežele kot so Dalmacija, Bukovina in Galicija so z gradnjo tovarn začele zelo pozno, šele proti koncu 19. in na začetku 20. stoletja. Te dežele so se specializirale predvsem s proizvodnjo žganja, s premogovništvom in z naftno industrijo.⁸

---

⁸ Prav tam.

2. POLOŽAJ SLOVENSkih DEŽEL

Na območju znotraj državne meje današnje Slovenije je ob koncu 18. stoletja živel približno 900.000 prebivalcev oz. še 200.000 več, če zraven prištejemo vse prebivalce slovenskih dežel, razprostirajoč čez današnjo državno mejo. Specifičen geografski položaj je prebivalstvu slovenskih dežel omogočil ugodne razmere zlasti za razvoj agrarnih dejavnosti. Zato ni presenečenje, da je po Andreju Pančurju tik pred začetkom industrijske revolucije več kot 90% prebivalstva živel na podeželju. Mesta so bila v primerjavi z avstrijskimi majhna in so štela med 600 in 1700 ljudi. Od povprečja so takrat izstopali zgolj Maribor, Gorica, Idrija, Celovec in Ljubljana, kjer so ob koncu stoletja našli nekaj več kot 9000 ljudi.⁹

Velika prelomnica je za slovenske dežele zagotovo bil prihod industrijske revolucije, ki je v naslednjem stoletju popolnoma prevetrila dotedanje navade prebivalstva. Vplive revolucije so čutili vsi. Modernizacija in številne novosti so se začele uveljavljati tako v kmetijstvu, kot tudi v obrti. Industrijska dejavnost je bila na začetku 19. stoletja na Slovenskem še v povojih in kakšnih pomembnejših sprememb ni doživela.¹⁰

V naslednjih letih so se izboljšave v industriji kazale zlasti z uvajanjem tehničnih izboljšav in orodij. Eden takšnih primerov je vsekakor bil prihod parnega stroja. Sploh prvega so leta 1835 usposobili v ljubljanski rafineriji sladkorja.¹¹

Sicer pa je modernizacija na Slovenskem, tako kot tudi v drugih evropskih deželah, najprej doletela tekstilno industrijo. Nekakšen temelj je postavila bombažna predilnica v Ajdovščini, ki so jo postavili leta 1828. Približno 10 let kasneje je dobila svojo prvo predilnico bombaža tudi Ljubljana, ki je za razliko od ajdovske že od samega začetka uporabljala parni stroj. Prav Ljubljana in malce kasneje še Prebold sta bili tisti, ki sta v 40. letih 19. stoletja imeli na voljo za uporabo še mehanično tkalnico.¹²

Po tekstilni zajame proces modernizacije papirniško industrijo, sicer locirano predvsem po krajih na Gorenjskem. Tehniške novosti so sčasoma zajele še kovinsko, strojno, usnjarsko in deloma še živilsko industrijo. Seveda ne smemo pozabiti na železarsko

---

⁹ Štih, Simoniti in Vodopivec, *Slovenska zgodovina*, str. 243.

¹⁰ Štih, Simoniti in Vodopivec, *Slovenska zgodovina*, str. 256 - 257.

¹¹ Štih, Simoniti in Vodopivec, *Slovenska zgodovina*, str. 257.

¹² Fischer, *Modernizacija slovenskih dežel v Avstro-Ogrski monarhiji*, str. 35.

industrijo, ki je svoj razmah doživela v 40. letih 19. stoletja, sicer pa je svoj prvi parni stroj dobila šele leta 1852.¹³

Če je veljala tekstilna industrija za največjo obrt, je bila najpomembnejša neagrarna proizvodna panoga prav železarstvo. Proizvodnja železa je na Slovenskem od 30. let naprej neprestano rasla, a se vseeno ni mogla primerjati z železarskimi obrati na severnem Koroškem in Štajerskem.¹⁴

2.1. Zaostajanje

Zaostanek za najrazvitejšimi deželami Habsburške monarhije so na slovenskih tleh občutili že sredi 30. let. Težnjo po razvoju in hitrejši modernizaciji je leta 1838, poleg že prej delujočih kmetijskih družb, pripeljalo do ustanovitve Združenja za podpiranje in pospeševanje industrije in obrti v Notranji Avstriji. Združenje je poudarjalo, da je treba za hitrejšo gospodarsko posodobitev najprej imeti na voljo domače ljudi, izobražene v primernih strokovnih šolah.¹⁵

Teh je na Slovenskem v 1. polovici 19. stoletja primanjkovalo. Sploh prvo strokovno šolo so ustanovili leta 1815 v Ljubljani, kjer je obrtno-industrijska šola delovala vse do leta 1850. Leta 1839 je bila ustanovljena še društvena šola, ki je po zaprtju obrtno-industrijske šole bila vse do leta 1856 edini učni zavod primeren za strokovno usposabljanje. Poleg teh dveh strokovnih šol je v Ljubljani sočasno delovala še trgovska šola z namenom izobraziti srednji trgovski kader.¹⁶

Težave okoli primanjkljaja primerno usposobljenega strokovnega kadra niso bile samo Slovenske, pač pa so obsegale vse dežele znotraj državnih meja monarhije. Kot je zapisal Šorn, je bil glavni krivec za to finančna nestabilnost Habsburške monarhije, ki je omenjene težave imela predvsem v letih od 1805 – 1825.¹⁷

Ker je bilo slabo razvito šolstvo, seveda ne moremo pričakovati, da bo kaj drugače z izumiteljstvom. Le to je bilo tako na Slovenskem, kot tudi v ostalih predelih Habsburške monarhije, na zelo skromnem nivoju. Spremembe so se zgodile šele po odpravi celinske

---

¹³ Prav tam.

¹⁴ Štih, Simoniti in Vodopivec, *Slovenska zgodovina* str. 258.

¹⁵ Prav tam.

¹⁶ Šorn, *Začetki industrije na Slovenskem*, str. 190 - 191.

¹⁷ Šorn, *Začetki industrije na Slovenskem*, str.191.

zapore leta 1815 in sicer predvsem po zaslugi ljudi, ki so prihajali iz izobraževanja v tujini.¹⁸

Sicer pa je o pomenu izumiteljstva in vseh informacijah v povezavi z novostmi prebivalce na Slovenskem obveščala podružnica Združenja za podpiranje in pospeševanje industrije in obrti v Notranji Avstriji, ki se je nahajala v Ljubljani. Z oglaševanjem, ki ga je bilo moč zaslediti v raznih društvenih glasilih in časopisih, so med prebivalstvo širili spoznanje o potrebi po spremembah, ki so bile nujne.¹⁹

Dejstvo je, da teh sprememb ni bilo možno doseči brez primerno visokega finančnega vložka. Tega je primanjkovalo po vsej Habsburški monarhiji. Redki denarni zavodi, ki so se začeli pojavljati v 1. polovici 19. stoletja, še niso bili v stanju, da bi posojali ali vlagali denar v gospodarstvo. Pri tem velja kot zanimivost omeniti, da je prva hranilnica na Slovenskem bila ustanovljena leta 1820 in sicer kot sploh druga v celotni monarhiji.²⁰

Potrebe po modernizaciji obstoječega gospodarstva so bile nujne. Zaostanek za najrazvitejšimi se je vse bolj povečeval. Ker ustrezno visokega kapitala na tleh Habsburške monarhije ni bilo, se je bilo potrebno ozreti navzven. Habsburžani so začeli pogledovati proti bolj razvitejšim zahodnim sosedom Francozom, ki so z banko Societe Generale de Credit Mobilie dobili prvi denarni zavod, primeren za vlaganje v gospodarstvo in s tem pospeševanje industrializacije. Ker se je ta francoska banka s sedežem v Parizu na domačih tleh zelo izkazala, so jo z odprtimi rokami sprejeli tudi Habsburžani.

Francoski kapital so najprej vložili v gradnjo Južne železnice, o kateri je javnost prvič izvedela leta 1836.²¹

2.2. Železnice – novo upanje

" *Obstaja naprava, Vaše Veličanstvo, ki bo do zidov rezidence pripeljala tudi najbolj oddaljene narode monarhije,*" je tik pred smrtjo cesarja Franza I skušal za železnice

---

¹⁸ Šorn, *Začetki industrije na Slovenskem*, str.192.

¹⁹ Štih, Simoniti in Vodopivec, *Slovenska zgodovina*, str. 258.

²⁰ Štih, Simoniti in Vodopivec, *Slovenska zgodovina*, str. 259.

²¹ Prav tam.

navdušiti Franz Xavier Riepl. Na cesarjevo vprašanje, katera naprava naj bi to bila, mu je Riepl odgovoril: "*Železnice, železnice, Vaše Veličanstvo.*"²²

Železnica je v 19. stoletju brez dvoma bila najpomembnejše transportno sredstvo ne samo v Habsburški monarhiji, pač pa tudi zunaj njenih meja. Omogočala je prenos blaga iz enega industrijskega središča v drugega, povezovala je pristanišča in upam si reči, da je bilo 19. stoletje, stoletje železnice. Če smo za modernizacijo industrijskih obratov rekli, da je v monarhiji potekala zelo počasi, so Habsburžani z gradnjo železniškega omrežja kar pohiteli. Medtem, ko je prvi vlak v Angliji vozil od leta 1825 naprej, so v podonavski monarhiji o njem začeli razmišljati dobro desetletje kasneje.²³

Občutki slovenske javnosti o gradnji železnice so bili mešani. Nekateri, zlasti kmetje so bili zelo zaskrbljeni, spet drugi pa so bili prepričani, da bo to nov veter v slovenska jadra in, da bodo posledice izgradnje železnice velike. Prvi članki o omenjeni noviteti so se na Slovenskem pojavili že desetletje pred izgradnjo. V njih so zlasti poudarjali prednosti, ki bi jih železnice prinesle v prometu. S hitrejšimi in boljšimi prometnimi povezavami, ki bi sčasoma povezale vsa območja monarhije bi veliko pripomogle k hitrejšemu gospodarskemu razvoju.²⁴

Približno leto dni po omenjenem pogovoru med cesarjem Francem I. in podjetnikom Reiplom je tudi slovenska javnost izvedela za načrte Južne železnice, ki naj bi potekala tudi čez slovensko ozemlje. Seveda pri tem ni šlo brez francoskega kapitala, o čigar vlaganju v podonavsko monarhijo sem na kratko že spregovoril. Projekt so Slovenci večinoma podprli.²⁵

Kakšno je bilo razpoloženje večine prebivalstva na Slovenskem in kako so prebivalci slovenskih dežel sprejeli prihod te novitete, "*železne ceste*", priča Prešernova pesem:

*"Bliža se železna cesta,
nje se, ljubca! veselim;
iz Ljubljane v druge mesta,
kakor tiček poletim."*²⁶

---

²² Cvirn. in Studen, "*Ko vihar dirjajo hlaponi*" , str. 5.

²³ Šorn, *Začetki industrije na Slovenskem*, str. 198.

²⁴ Cvirn in Studen, "*Ko vihar dirjajo hlaponi*" , str. 9

²⁵ Cvirn in Studen, "*Ko vihar dirjajo hlaponi*" , str. 8.

²⁶ Prešeren, *Poezije, Od železne ceste*, str. 31.

Železnice so bile v naslednjem obdobju ene glavnih tem slovenskega časopisja. Že preden se je širša slovenska javnost seznanila z gradnjo Južne železnice, ki bo prečila del slovenskega ozemlja, so o njej z navdušenjem pisali v ljubljanskemu Illyrisches Blattu. Po letu 1836 pa so se članki o železnicah kar vrstili.²⁷

O njej so veliko pisali tudi v leta 1843 ustanovljenih Kmetijskih in rokodelskih novicah, ki so sicer o prihodu železnice na slovensko ozemlje pisale z dokaj zadržanimi besedami in v več člankih prebivalstvo opozarjali da ” *gospodarske novosti za slovenske dežele ne bodo imele pozitivnih posledic, če jih ne bodo spremljale globlje spremembe z ustreznim dvigom izobrazbene ravni prebivalstva in družbeno-kulturno modernizacijo.* ”²⁸

Najbolj so bili nad železnicami navdušeni kranjski deželni stanovi ter ljubljanski meščani. Oboji so si obetali ogromne koristi, zato so načrtovalcem trase železniških prog poslali poziv, naj tiri tečejo tudi skozi Ljubljano.²⁹

Čeprav so idejo soglasno podprli tudi pri graškem Notranjeavstrijskem obrtnem in industrijskega društvu ter odbora štajerske in kranjske Kmetijske družbe, so na koncu vendarle prevladovali avstrijski gospodarski interesi. Prioriteta je tako bila najprej gradnja železniškega omrežja najrazvitejšega območja Habsburške monarhije, torej čeških dežel in Dunajskega bazena.³⁰

Proge Južne železnice so se postopoma širile in čez čas dosegle tudi naše kraje. Prvi zgrajeni odsek Južne železnice je bil zgrajen leta 1846 na relaciji Gradec – Celje. Odsek proti Ljubljani je bil končan 3 leta kasneje.³¹

Največji pomen je za Habsburško monarhijo predstavljala železniška povezava pristanišča v Trstu z glavnim mestom Dunajem leta 1857.³²

Povezava tržaškega pristanišča z Dunajem in drugimi industrijskimi območji je Habsburžanom odpirala nove možnosti. Ugodna geografska lega ter omenjene hitrejše

---

²⁷ Cvirn in Studen, ” *Ko vihar dirjajo hlaponi* ”, str. 10.

²⁸ Vodopivec, *Karl Ludwig von Bruck, Trst in Slovenci*, str. 50.

²⁹ Cvirn in Studen, ” *Ko vihar dirjajo hlaponi* ”, str. 8.

³⁰ Stuhlpfarrer, *Ekonomska vloga Jadranskega morja v srednji Evropi v 19. in 20. stoletju*, str. 13.

³¹ Štih, Simoniti in Vodopivec, *Slovenska zgodovina*, str. 259.

³² Šorn, *Začetki industrije na Slovenskem*, str. 198.

prometne povezave z gospodarskimi središči v notranjosti so dajale podonavski monarhiji veliko možnosti, da v prihodnosti nastopijo kot glavni posrednik srednjeevropskih držav s čezmorskimi državami in Levantom.³³

Večina slovenskega prebivalstva je, kot sem prikazal zgoraj, prihod Južne železnice in gradnjo železniškega omrežja v monarhiji nasploh, pozdravilo z navdušenjem in velikimi pričakovanji. Ker je bil en krak Južne železnice speljan tudi skozi kraje na ozemlju današnje Slovenije, so si tamkajšnji prebivalci upravičeno obetali hitrejši razvoj in postopno preoblikovanje okoliških krajev v pomembno trgovsko in industrijsko območje. Upanje se je izkazalo za utopijo, saj so Habsburžani pristanišče na severnem Jadranu izkoristili predvsem za izvoz kmetijskih pridelkov iz Ogrske in kvalitetnih avstrijskih proizvodov iz obrti in industrije.³⁴

Slovenski kmetje za razliko od omenjenih kranjskih deželnih stanov ter ljubljanskih meščanov, ki sem jih omenil že zgoraj, prihoda železnic niso pozdravljali. Takrat jih je slovensko časopisje, zlasti Kmetijske in rokodelske novice, zgolj tolažilo. A strah podeželskega prebivalstva se je v naslednjih letih izkazal za upravičenega.³⁵

Po dokončanju gradnje železniškega omrežja je bilo takoj moč opaziti pomanjkljivosti. Železnice nikakor niso zaobjele vseh od slovenskega prebivalstva zaželenih lokacij. Še več, nekatere, kot je bila proga od Šentilja do Zidanega mostu, so bile speljane po povsem neobljudeni deželi. Tam, kjer ni bilo ne industrije ne rudnikov in tudi ne obsežnih polj, ni železnica prinesla ničesar. Brez povezave pa so, po Jože Šornu, bila takšna industrijska območja Mežiška dolina in Gorenjska. Upanje, da bi s pomočjo železniškega omrežja slovenske dežele vendarle dohitele takrat bolj razvita območja na Avstrijskem in Češkem, je bilo zaman. Slovenci, večinoma brez potrebnega kapitala, so lahko gospodarski razvoj Habsburške monarhije še naprej zgolj spremljali.³⁶

---

³³ Vodopivec, *Karl Ludwig von Bruck, Trst in Slovenci*, str. 54.

³⁴ Šorn, *Začetki industrializacije*, str. 198.

³⁵ Cvirn in Studen, " *Ko vihar dirjajo hlaponi* ", str. 9 - 10.

³⁶ Šorn, *Začetki industrializacije*, str. 198.

Odgovor na vprašanje, zakaj Slovenci niso uspeli bolj dejavno nastopiti pri odločanju o gospodarskih vprašanjih v monarhiji, je prav gotovo treba iskati v splošnem stanju, ki je takrat vladalo na Slovenskem. Omenil sem že pomanjkanje strokovnih šol, slabo razvit šolski sistem ter posledično velik primanjkljaj ustreznega izobraženega kadra. Tega so se ves čas zavedali pri Bleiweisovih Kmetijskih in rokodelskih novicah, ki so svoje bralce o tem problemu dnevno seznanjale. Kot so v Novicah poudarjali, bo moralo slovensko prebivalstvo, če si bo resnično želelo kdaj dohiteti bolj razvite dežele, predvsem dvigniti kulturno in družbeno raven.³⁷

2.3. Liberalizem in prihod tujega kapitala

Velik vpliv na dinamiko razvoja slovenskega gospodarstva je prav gotovo imela odprava celinske zapore leta 1815. Že desetletje kasneje, natančneje v obdobju od leta 1830 do 1840, je bilo kot zanimivost število na novo zgrajenih obratov večje, kot pa število vseh obratov konec 18. stoletja.³⁸

Obrati na Slovenskem so bili zaradi pomanjkanja kapitala majhni in so zaposlovali skromno število delavcev. Kljub temu je nekaj takih obratov na podlagi velikega povpraševanja po določenih izdelkih lahko od države pridobilo enostavno koncesijo, ki je lastniku omogočila, da je lahko iz svoje delavnice postopoma ustvaril majhno tovarno, ki je že lahko proizvajala za širši trg. Kot že rečeno je bila predvsem od povpraševanja trga odvisna uspešnost poslovanja lastnikov tovarn. Poleg tega je imela velik vpliv na poslovanje tudi gospodarska politika monarhije ter zunanje-politično dogajanje.³⁹

Naj na tem mestu omenim primer iz prehranske industrije, natančneje čistilnice sladkorja na Reki. Prelomnica je zanjo bilo leto 1809, ko se je celinska zapora razširila na Jadransko morje, s tem pa se je prekinil uvoz kolonialnega surovega sladkorja. Posledice tega so bile velike in samo tri leta kasneje je čistilnica na Reki odpustila vse delavce in prekinila s proizvodnjo. Tudi potem, ko celinske zapore ni bilo več, se rafinerija ni pobrala. Prav odprtje trgov je bilo tisto, ki je ne samo omenjeni čistilnici,

---

³⁷ Prav tam.

³⁸ Šorn, *Začetki industrije na Slovenskem*, str. 244.

³⁹ Prav tam.

pač pa tudi proizvodnim obratom iz drugih industrij, prineslo nove težave, prihod cenenih proizvodov iz tujine.⁴⁰

Vse bolj je prihajalo v ospredje vprašanje gospodarskega liberalizma. Prva liberalna zahteva po večji svobodi trgovanja je prišla s strani podjetnikov, ki so bili kot lastniki proizvodnih obratov tudi najbolj oškodovani. Predvsem so si vsi skupaj želeli znižati pristojbine, ki bi njihovemu blagu na evropskem trgu prinesle večjo konkurenčnost. Da bi bil njihov nastop bolj odločen in da bi na oblast naredili večji vtis, so se podjetniki po strokah povezali v združenja. S tem, ko so se združili, so kot skupina postali močnejši in so zato kmalu začeli sodelovati pri gospodarski politiki, ki je sicer vse do leta 1816 bila v rokah članov komerčne dvorne komisije. Za avstrijsko obliko liberalizma je bilo torej značilno najprej povezovanje podjetnikov, ki so mu sledile zahteve po odprtju trgov. Le te so skladno z razvojem obrtniških združenj imele vse več vpliva na gospodarsko politiko monarhije.⁴¹

Predvsem v dveh največjih gospodarskih centrih je bil pritisk po liberalizaciji največji. Dunajski ter tržaški trgovski in industrijski svet je s pomočjo različnih člankov, ki so se pojavljali v dnevnih časopisih predstavljal svojo idejo o sistemu zmernih carin, ki naj bi rešila gospodarstvo Habsburške monarhije.⁴²

Za ozemlje današnje Slovenije odprtje trgov nikakor ne moremo obravnavati kot uspešno. Zastareli proizvodni obrati in slabe prometne povezave so slovenske dežele spremenili zgolj v območje, skozi katero je potekal transport, namenjen za izvoz. Le ta se je v največji meri pretakal po železniških tirih Južne železnice, ki je povezovala mesto Trst in tržaško pristanišče z glavnim mestom Dunajem. Vse to je imelo posledice v propadu prevoznitva, krize v kmetijstvu ter zapiranju obrtnih delavnic. To je bil jasen signal, da se mora slovensko prebivalstvo, večinoma slabo izobraženo in brez kapitala, prebuditi ter nekaj storiti.⁴³

Prav v tranzitni trgovini, ki je na Slovenskem povzročila prebivalstvu toliko gorja, so zlasti izobraženi pripadniki meščanstva videli novo priložnost za gospodarski razvoj.

---

⁴⁰ Šorn, *Začetki industrije na Slovenskem*, str. 245.

⁴¹ Šorn, *Začetki industrije na Slovenskem*, str. 186-187.

⁴² Šorn, *Začetki industrije na Slovenskem*, str. 188.

⁴³ Štih, Simoniti in Vodopivec, *Slovenska zgodovina*, str. 295.

Slovenske dežele naj bi izkoristile ugodno geografsko lego, ki jo je postavljala pred ”
vrata Orienta, Egipta. ”⁴⁴

Ta se je predvsem po zaslugah politike takratnega egiptovskega podkralja Mohameda Alija, ki je imel v 20. letih 19. stoletja vodilno vlogo pri osamosvojitvi izpod turške oblasti, pospešeno razvijal, širil svoje meje proti jugu ter na stežaj odpiral vrata evropski kulturi in znanju. Predvsem po letu 1836, ko je v Trstu zaživela prva avstrijska ladjarska družba Lloyd, so se stiki med Habsburško monarhijo in deželo ob Nilu še okrepili.⁴⁵

Območje današnje Slovenije bi predvsem na račun živahne trgovinske izmenjave, ki je potekala prek njenega ozemlja, z dograditvijo novih železniških tirov, postalo pomembno mednarodno železniško križišče. Še več, slovensko ozemlje bi s številnimi novimi prometnimi povezavami končno bilo povezano v gospodarsko celoto. Vse to so bile predvsem želje v 2. polovici 19. stoletja naraščajočega slovenskega meščanstva, a še vedno premalo številnega, da bi moglo vplivati na gospodarsko politiko državnih oblasti.⁴⁶

Ideje o skupnem gospodarskem prostoru so tako ostale zgolj mrtva črka na papirju. Lep primer je železarska industrija na Slovenskem, kjer je zaradi slabih prometnih povezav kar nekaj tovarn moralo opustiti svojo proizvodnjo. Tovarne, ki so preživele, so se večinoma ukvarjale s težavami okoli pomanjkanja finančnih sredstev. Za ustrezno posodobitev proizvodnih procesov so zato najbolj zaslužni avstrijski in nemški kapitalisti ter v 60. letih ustanavljajoče se industrijske družbe. Ena izmed njih je bila tudi Kranjska industrijska družba, ki je največ sprememb prinesla na Gorenjsko, kjer so morale številne manjše železarne zapreti svoja vrata ter se pridružiti železarni na Jesenicam.⁴⁷

Ostala neagrarna dejavnost za razliko od železarn od železniških povezav ni bila odvisna, saj je njihova proizvodnja slonela predvsem na domačih naravnih bogastvih in njihovi predelavi. Skupno obema je bilo, da je bilo večino proizvodnje v rokah nemških

---

⁴⁴ Prav tam, 296.

⁴⁵ Šmitek, *Egipt: dežela slovenske fascinacije*, str. 33 - 34.

⁴⁶ Prav tam.

⁴⁷ Fischer, *Modernizacija slovenskih dežel v Avstro-Ogrski monarhiji*, str. 38.

oz. avstrijskih podjetnikov. Slovenci so si na drugi strani lastili predvsem majhne obrate s proizvodnjo oblačil, lesnopredelovalne obrate in obrate, ki so predelovale kožo ter kmetijske pridelke. Vsa večja proizvodnja je bila konec 19. stoletja večinoma v rokah francoskega, italijanskega ter avstrijskega kapitala. Tudi v trgovini stanje ni bilo dosti boljše. Tuji podjetniki, s tem mislim tudi na tiste, ki so bili del Habsburške monarhije, so obvladovali celotno tranzitno in zunanjo trgovino, domačim trgovcem pa so tako ostale zgolj drobtinice. Njim je ostala le trgovina v notranjosti. Izdelki in polizdelki, ki so jih izdelovale domače obrtne delavnice so bili namenjeni v ostale habsburške dežele in so večinoma prišli v roke avstrijskim in italijanskim posrednikom. Posredniki so nato pretovorili blago iz tržaškega pristanišča in ga naložili na ogromne tovorniške ladje, namenjene v oddaljene dežele.⁴⁸

2.4. Trst

Trst, ki se še na začetku 18. stoletja nikakor ni mogel primerjati in konkurirati z ostalimi evropskimi pristanišči, se je do konca stoletja razvil v eno najpomembnejših trgovskih pristanišč v Sredozemlju.⁴⁹

Začetek 19. stoletja je bil za Trst, tako kot za nekatera avstrijska in češka območja Habsburške monarhije, obdobje neprestane gospodarske rasti. Razvoj je potekal počasi, sočasno z njim pa se je vse bolj liberalizirala tudi državna gospodarska politika.⁵⁰

Oblasti na Dunaju so imele s tržaškim pristaniščem velike načrte, prav tako slovensko prebivalstvo. Največja pričakovanja so bila med tistimi, ki so živeli v neposrednem zaledju načrtovane železniške povezave Dunaja s Trstom. V njem je slovensko prebivalstvo, tudi tisto na Kranjskem in Štajerskem, videlo nov trgovski in gospodarski center.⁵¹

Večina industrijskih, kmetijskih in drugih proizvajalcev je v letih po izgradnji Južne železnice leta 1856 začelo namesto v Ljubljano svoje izdelke izvažati v Trst. Ker je po zaslugi prvih slovenskih bank in posojilnic v Trstu začel naraščati še delež slovenskih trgovcev in podjetnikov, je prišlo tudi do vse večjega vlaganja slovenskega kapitala.

---

⁴⁸ Štih, Simoniti in Vodopivec, str. 320 - 321.

⁴⁹ Štih, Simoniti in Vodopivec, str. 232.

⁵⁰ Vodopivec, *Karl Ludwig von Bruck, Trst in Slovenci*, str. 50.

⁵¹ Prav tam.

Tako je na začetku 20. stoletja med nekaterimi slovenskimi izobraženimi meščani prišlo celo do zamisli, da bi Trst z odličnimi prometnimi povezavami tako z deželami v notranjosti monarhije, kot tudi z zunanjim svetom prevzel " vlogo poslovnega in gospodarska središča za slovenski prostor, saj Ljubljana, ki naj bi v primerjavi s Trstom ne bila nič več kot "kurja vas", za to ni imela gospodarske moči. " ⁵²

Trst vendarle nikoli ni postal " slovensko središče " v pravem pomenu besede. Delež slovenskih trgovcev in podjetnikov je bil v Trstu premajhen, da bi lahko kakorkoli ogrozil italijanske kapitaliste. Medtem ko so Slovenci v Trstu držali v rokah predvsem tekstilno industrijo, so zlasti Avstrijci in Italijani vlagali v pomorstvo, trgovska ter tudi denarna podjetja, ki so jim prinašala mnogo več dobička. ⁵³

Kot lahko vidimo, je bilo na prehodu iz 19. v 20. stoletje stanje v gospodarstvu, trgovini in predvsem v kmetijstvu na Slovenskem slabo. Podjetniki iz bogatejših območij monarhije, kot so češke dežele ter območje okoli Dunajskega bazena, so kot sem že večkrat omenil obvladovali večino velikih proizvodnih obratov ter obenem tudi zunanjo trgovino. Na drugi strani so se z veliko revščino soočali kmetje. Proti koncu stoletja se je reševanju kmetov posvetil Janez Evangelist Krek, ki je leta 1894 po Raiffeisnovnem zgledu začel ustanavljati hranilnice, kmečke zadruge ter tudi posojilnice. ⁵⁴

Z vprašanjem, kako izboljšati gospodarsko organizacijo na Slovenskem, se je veliko ukvarjal tudi Henrik Tuma ter še nekateri drugi. Gospodarske teme so bile na dnevnem redu pogovorov, o njih pa so veliko pisali tudi različni slovenski časopisi. V goriški Soči na primer, je svoje ideje v več dopisih predstavil Karol Pečnik, koroški zdravnik, na začasnem delu v Egiptu.

---

⁵² Vodopivec, *Karl Ludwig von Bruck, Trst in Slovenci*, str. 60.

⁵³ Prav tam.

⁵⁴ Štih, Simoniti in Vodopivec, *Slovenska zgodovina*, str. 303 - 304.

3. KAROL PEČNIK

Na avstrijski strani Karavank, na skrajnem jugu Celovške kotline, se v porečju reke Drave nahaja majhna dolina Rož oz. po nemško Rossental. Gre za približno 20 kilometrov dolgo in 3 kilometre široko dolino, ki danes velja za osrčje slovensko govorečega ozemlja na Koroškem. V dolini se poleg največje vasi Šentjakob nahaja še 15 manjših vasi, ki vse spadajo pod šentjakobsko župnijo. Dolina je skozi celotno 19. stoletje zaradi številnih tamkajšnjih pesnikov in pevcev slovela kot ” *male slovenske Atene* ”⁵⁵

V okoliških vaseh so se rodili tudi Miha Andreaš, Jaka Špicar, Janez Dobrnik, Janez Kajžnik, Franc Saleški Treiber in še mnoge druge znane osebnosti.⁵⁶

Iz doline Rož izhaja tudi dr. Karol Pečnik, katerega osebno zgodbo in pomen bom predstavil v sledečem poglavju.

3.1. Družina

Ena izmed številnih vasi v Rožu so bile Leše, ki so na začetku 19. stoletja štejele 6 kmetij. Največja in tudi ena izmed prvo zgrajenih je bila Janežičeva kmetija, ki je še pred letom 1848 imela pravico od drugih pobirati desetino.⁵⁷

Janežičevi so bili v primerjavi s sosednjimi kmečkimi družinami najpremožnejši. Valentin in Marija Janežič sta na kmetiji vzgojila 5 fantov in 2 dekleti. Bila sta pridna in gospodarna z vedno obdelanim poljem, katerega so obdajali bogati nasadi jablan in hrušk. Pripisemo jima lahko tudi skrbnost, marljivost in ljubezen do svojih otrok. Vse to se kaže v tem, da sta, čeprav zavedajoč se izgube delovne sile, prve tri sinove poslala v šole in jim omogočila kar najboljšo izobrazbo. Vsekakor je veliko vlogo pri tej odločitvi igral tudi denar, ki sta ga Janežičeva imela in sta si lahko to v primerjavi z okoliškimi kmeti tudi privoščila.⁵⁸

Njun vložek je bil več kot povrnen. Anton Janežič (1828-1869) je danes poznan kot izsolani slavist, slovničar, literarni zgodovinar in urednik več leposlovnih glasil. Med

---

⁵⁵ Preisig, Sitter in Sticker, Weiss, *Šentjakob v Rožu: ledinska in krajevna imena*, str. 1.

⁵⁶ Prav tam.

⁵⁷ Ferčnik, *Slovenske večernice* 23, str. 6 - 7.

⁵⁸ Prav tam.

drugim je napisal tudi več učbenikov, slovnice in beril. Poleg Andreja Einspielerja je bil eden od ustanoviteljev Mohorjeve družbe v Celovcu.⁵⁹

Valentin Janežič (1832–1912) je na Dunaju študiral medicino. Kot vojaški zdravnik je služboval na Češkem, na Tirolskem in v domovini. Na Češkem se je seznanil s tamkajšnjim modelom posojilnic. Ta model je uporabil leta 1872, ko je s pomočjo šentjakobskega župnika Treiberja ustanovil Posojilnico Šentjakobsko v Rožu. To je bila sploh prva kreditna zadruga na območju, naseljenem s Slovenci. Bil je odlikovan tudi kot vitez Franc Jožefovega reda.⁶⁰

Zadnji izmed treh bratov, ki so bili deležni šolanja, je bil Simon Janežič (1841 – 1908). Tudi on se je po osnovni šoli odpravil v Celovec, kjer je po narejeni nižji gimnaziji vstopil v kadetnico. Izšolal se je za častnika in služboval v okolici Benetk in Gornje Italije. Zaradi slabega zdravja je bil leta 1869 upokojen. Kasneje se je preselil k bratu Valentinu v Celovec, kjer je opravljal različne službe pri Mohorjevi družbi.⁶¹

Ostali trije otroci, eden izmed teh je bil Josip, ki je tudi podedoval očetovo kmetijo, so ostali v Lešah in pomagali staršem pri kmečkih opravilih na njihovi domačiji. Na njej je kot ena od dveh deklet svoje otroštvo preživela tudi Leopoldina Janežič. Njen svet so bile Leše, kjer se je, ko ni pomagala na kmetiji, igrala z drugimi okoliškimi otroki. Tudi oni so, tako kot ona, ostajali več ali manj doma pri svojih starših. Takrat ni bilo v navadi, da bi kmetje svoje otroke pošiljali v šole. Janežičevi so si to pač lahko privoščili.

Eden izmed otrok, ki je ostal doma, je bil Andrej Pečnik, zakonski sin Mateja in njegove žene Marije. Tudi on se je igral z okoliškimi otroki in tako spoznal Leopoldino. Skupaj z drugimi vrstniki sta v Lešah preživela svoje otroštvo. Z odraščanjem se je njuno prijateljstvo razvilo v ljubezen, ki sta jo že zelo zgodaj kronala s prvim otrokom. Otrok, ki sta ga poimenovala Karol, se je po zapisih iz rojstne knjige

---

⁵⁹ *Slovenski veliki leksikon* IN-KO 5, str. 842.

⁶⁰ *Slovenec: političen list za slovenski narod* (31.1. 1912), št. 25, str. 2, (10.5.16): <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-1B12KIQD>

⁶¹ *Slovenska biografija* (11.05. 2016): <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi248885/>

šentjakobske župnije rodil 1.9. 1867, krščen pa je bil dan kasneje. Fran Saleški Treiber je v rojstno knjigo dopisal, da je Andrej Pečnik, samski posestnik Lipejeve kmetije v Lešah pred vsemi navzočimi pričami, ki ga poznajo, prostovoljno izjavil, da je oče tega otroka in zahteval, da se ga kot takega vpiše.⁶²

Karol Pečnik je bil rojen kot nezakonski otrok. V poročni knjigi šentjakobske župnije od 8.1.1866 do 8.2.1904 piše, da sta se takrat 23-letni Andrej in 22-letna Leopoldina s privolitvijo obeh staršev 8.2. 1869 tudi poročila. Že istega leta je dobil Karol mlajšo sestro, ki so ji dali ime Avgusta, kasneje pa še Terezijo.

3.2. Mladost in šolanje

Karol Pečnik je imel takrat 2 leti in je večino svojega otroštva preživel v Janežičevi hiši. Tudi on je bil, tako kot mamini starejši bratje, poslan v šolo. Sredi 19. stoletja je sicer na Slovenskem v večini šol še vedno prevladoval nemški jezik: *” Nemško in spet nemško, to je bilo, da kratko rečem vse, kar se je učilo in kar se je tirjalo. Nemško so slovkovali in brali, nemško se učili pisati, nemške diktande” so se narekovale, nemško so morali šteti in računati.* ”⁶³

Po šestih letih šolanja učenja nemščine ni bilo več. Ker ga večina mladih Slovencev v vsakdanjem življenju ni pretirano uporabljala, je bilo njihovo znanje nemškega jezika slabo. Podobna težava je bila z znanjem slovenščine, s katero se takrat v večini šol niso niti srečali. Po šolanju so se zato številni, ki so imeli pouk zgolj v nemščini, srečevali z isto težavo, nepismenostjo. Na šentjakobski šoli so učenci imeli srečo. Tamkajšnjim domoljubnim učiteljem so se lahko zahvalili, da slovenski jezik ni bil popolnoma izrinjen.⁶⁴

” Šola v Št. Jakopu je spadala med tiste srečne šole v katerih slovenski jezik ni bil popolnoma zaveržen. Zato pa so tudi ljudje v tej fari od nekdanj radi brali slovenske bukve in molitvenih bukvic pri božje službi nikjer ne vidiš toliko, kakor v Št. Jakopsekej farni cerkvi. ”⁶⁵

---

⁶² Podatke iz Knjige rojstev in Poročne knjige Šentjakobske župnije mi je posredoval dr. Teodor Domej.

⁶³ Ferčnik, *Slovenske večernice* 23, str. 8.

⁶⁴ Ferčnik, *Slovenske večernice* 23, str 8 - 9.

⁶⁵ Prav tam.

Šentjakobsko šolo je obiskoval tudi Karol in jo z odliko opravil. Izobraževanje je nadaljeval v Celovcu, kjer je obiskoval tamkajšnjo gimnazijo. Tam je živel od pomoči staršev, ki so mu pošiljali nekaj domačih dobrot in oblek za vsakdanje potrebe. Kot vsak slovenski dijak se je tudi mladi Karol veselil vsakega konca šolskega leta, da je lahko odpotoval domov. Sicer pa je bil zelo priden in poseben talent za jezike, zato so mu prenekateri profesorji svetovali, da naj se po končani gimnaziji izobrazi v slavista. On sam je imel drugačne načrte. Odločil se je za Dunaj in tam vpisal medicino.⁶⁶

Na Dunaju je bil Karol zelo obremenjen, saj je poleg že omenjene medicinske fakultete, bil po pisanju časopisa Jutro, istočasno vpisan še na filozofsko fakulteto. Življenje v tako velikem mestu in študij sta za Pečnika predstavljala vse večji finančni zalogaj. Tako je poleg vseh šolskih obveznosti bil primoran vstopiti še v občinsko službo.⁶⁷ Medicinsko fakulteto je kljub vsemu uspešno zaključil in diplomiral. Po diplomi je nadaljeval še z doktorskim študijem v nemškem Dresdnu, kjer je uspešno promoviral in postal doktor medicine.⁶⁸

Točnega datuma, kdaj se je to zgodilo, nisem našel.

3.3. Slavist

Karol je bil zelo zaveden Slovenec. Ljubezen do domovine so mu prav gotovo privzgojili starši, ki so bili veliki domoljubi in so od svojih otrok zahtevali, naj ne pozabijo materinega jezika. Prav tako mu je moral biti velik vzornik takrat že pokojni stric Anton Janežič, velik domoljub avtor številnih slovnice, beril, slovarjev in soustanovitelj že omenjene Mohorjeve družbe. O njem je od svojih najbližjih in tudi od drugih slišal veliko hvalospevov. To je vsaj eden od razlogov, zakaj ni presenečenje, da je leta 1890 v Leipzigu izdal dvojezičen učbenik z originalnim naslovom *Praktisches Lehrbuch der slovenischen Sprache für den Selbstunterricht*, čeprav se je takrat že gibal v zdravniških vodah. Sestava učbenika je bolj podrobno opisana v slovenskem literarnem mesečniku Dom in svet. Učbenik se prilagaja nemškim učencem, za katere je

---

⁶⁶ *Ponedeljski Slovenec* (23.3.1936), str. 3, (12.9.16):

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-99HLK727>

⁶⁷ *Jutro* (20.3. 1936), str. 3, (15.5.16):

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-07L07E55>

⁶⁸ Prav tam.

bila slovenščina tradicionalno zelo težka. Tako je Pečnik vsa slovnična pravila, v katerih ni pozabil omeniti tudi posebnosti, vedno predstavil z vsaj enim praktičnim zgledom. Učbenik vključuje tudi enostavna besedila, ki jih je moč prevajati iz slovenščine v nemščino in obratno. Kot prilogo dodaja še zbirko kratkočasnic in narodnih pesmic ter prav na koncu še slovensko nemški slovar. ” *Res je tu pa tam kaj takega, česar ne more vsakdo pripoznati; a v obče je vendar slovnica rabna, pregledna, jasna, tako, da je za svoj namen in v tem obsegu dovolj dobra in primerna.* ” ⁶⁹

Strokovnjaki iz Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik v Celovcu, ki so se s Pečnikom v preteklosti že ukvarjali, si niso povsem enotni, ali je omenjeni koroški zdravnik res avtor tega učbenika. Moti jih predvsem podpis Carl Jos. Pečnik za kar in dejstvo, da je bil takrat še zelo mlad.

3.4. Zdravnik

Takoj, ko je Karol Pečnik doktoriral iz medicine v Dresdnu, je začel iskati zaposlitev. Postal je specialist za zdravljenje tuberkuloze, ki je tisti čas predstavljala največ preglavic predvsem siromakom, izjeme pa niso bile niti premožnejši sloji. Le ti so si, za razliko od revežev, lahko privoščili zdravljenje v prav za tuberkulozo zgrajenih zdraviliščih. Za zdravljenje te bolezni je bila primerna predvsem dobra prehrana ter bivanje na svežem gorskem zraku.⁷⁰

Od leta 1894 do 1896 je v enem izmed takšnih zdravilišč zdravil tudi dr. Pečnik. Deloval je na Tirolskem, v Briksenu v sanatoriju Dr. v. Guggenberg. Tam se je spoznal tudi z Nemcem Eduardom Tischbergerjem, posestnikom zdravilišča v Bergzabernu v Porenju, ki je močno vplival na Pečnika v naslednjih letih.⁷¹

Turizem je bil takrat že na zelo visokem nivoju. Potovanja v eksotične kraje pa so si več ali manj lahko privoščili zgolj premožni in sicer največkrat za oddih v južnejših krajih v času, ko je vladala doma zima. Tudi tuberkulozni bolniki, ki so si to lahko privoščili,

---

⁶⁹ Lampe, *Naše slike* (1.2. 1891), str. 88 – 89, (21.6.16):
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-35ANGK12>

⁷⁰ Hribovšek, *Dr. med. Karol Pečnik neznani slovenski zdravnik za tuberkulozo*, str. 193.

⁷¹ Prav tam.

so izkoristili ta potovanja na jug predvsem za bolj učinkovito zdravljenje. Popularen je bil predvsem Egipt s svojim puščavskim podnebjem in nasploh ugodno klimo.⁷²

*” Tuberkuloza je bila v zadnjih desetletjih prejšnjega stoletja najbolj razširjena bolezen, ki je največ žrtev zahtevala med siromaki, posebno v industrijskih deželah, obolevali pa so tudi premožni sloji. Skorajda edino zdravilo je bilo bivanje na čistem zraku, dobra prehrana in druge ugodnosti. Tako zdravljenje so si seveda lahko privoščili le zadosti imoviti ljudje. ”*⁷³

Sanatorij Dr. v. Guggenberg je prav tako imel takšne bolnike, ki so si zaželeli zimo preživeti nekje na toplem, kar jim je bilo omogočeno, a le v spremstvu njihovih zdravnikov. Eden izmed takšnih spremljevalcev je bil tudi Pečnik. Službovanje v Egiptu je Karol izkoristil za nadaljnje raziskave o boljšem zdravljenju bolnikov s tuberkulozo. Opazoval je tamkajšnje nomade, ki so bivali v šotorih pod vročim soncem in ugotovil, da je prav to vroče puščavsko podnebje s čistim suhim zrakom eden izmed razlogov, zakaj ti beduini, kot jih je Pečnik poimenoval, ne zbolijo za jetiko. Na podlagi teh raziskav se je odločil ustanoviti lasten sanatorij, v katerega so se kot prvi prišli zdraviti predvsem tisti bogati Evropejci, ki so naveličani bivanja v bogatih hotelih, iskali neko drugo obliko zdravljenja. Prve goste je v času zime leta 1896/97 v Pečnikov sanatorij pripeljal prav zgoraj omenjeni Tischberger.⁷⁴

*” Ne samo iz Evrope, celó iz daljne Amerike in Avstralije prihajajo bolniki kar trumoma tu sem zimovat, trudeč se za ljubo zdravje, ki je, kakor pravimo mi in tudi zamorci, največje bogastvo. ”*⁷⁵

To je bil tudi nekakšen začetek Pečnikovega sanatorija, postavljenega v puščavi pri zimovišču Kairo in v Ramlah pri Aleksandriji. Po zaslugi dolgoletnih izkušenj, ki jih je Korošec imel s proučevanjem vplivov puščavskega podnebja, je na prošnjo občinskih svetovalcev Aleksandrije, leta 1900 izdal knjigo z naslovom *Ramleh*. V njej je Pečnik na 88. straneh na slikovit način predstavil deželo Piramid ter njene glavne turistične znamenitosti. Posebno pozornost je pri tem namenil zdravilišču Ramleh, ki ga je v

---

⁷² Prav tam.

⁷³ Prav tam.

⁷⁴ Prav tam.

⁷⁵ Pečnik, *Slovenci v Egiptu*, str. 198.

knjigi podrobno primerjal s številnimi drugimi konkurenčnimi zdravilišči ob Sredozemskem morju. Knjigo je zaključil s trditvijo, ki jo povzemam po Antonu Aškercu, " *da je Ramleh najprimernejši, najlepši in najzdravejši kraj za prezimovanje.* " ⁷⁶

Zdravilišče je sicer delovalo neprestano, vsako zimo od 1. novembra do 31. marca vse do začetka 1. svetovne vojne ⁷⁷

Leta 1899 je sledila še ena njegova knjiga, izdana v Kairu in z originalnim naslovom *Klimatische Wustenkuren*. V njej piše o principu bivanja v šotorih, v puščavskem podnebjju in pod neprestanim soncem. V knjigi omeni tudi izraz beduinizem, izahajajoč iz podobnega bivanja pod šotori egiptovskih nomadov. Izraz, dandanes že široko sprejet v zdravstveni stroki, je sicer prvič omenil že na berlinskem kongresu za boj proti tuberkulozi istega leta. " *Ta od mene ustvarjeni izraz „Beduinismus“, beduinizem, se rabi dandanes v klimatoterapiji vseh jezikov svet, moje ime je v stroki med strokovnimi zdravniki za jetiko znano.* " ⁷⁸

Beduinizem je po Pečnikovem razumevanju v puščavi ležeča vila, v kateri ima vsak bolnik svojo sobo, ki vključuje še šotor zunaj. Bolnik večino časa, tudi do 8 ur, preživi pod sončnimi žarki na ležalniku, razen v primeru res slabega vremena ostane zaprt v sobi. ⁷⁹

3.5. Dopisnik

Omenil sem že, da se Pečnik v svojem življenju ni proslavil zgolj kot uspešen zdravnik za tuberkulozo, ampak naj bi bil tudi odličen poznavalec slovnice slovenskega jezika. Avtorstvo dvojezičnega slovarja z naslovom *Praktisches Lehrbuch der slovenischen Sprache für den Selbstunterricht* sicer s strani strokovnjakov še ni potrjeno. Prav tako pa je vprašanje ali je Pečnik avtor tudi leta 1925 izdane brošure *Št'dentava smopomúč*, pisane v rožanskem dialektu in leta 1928 knjižice *Naši dialekti*. ⁸⁰

---

⁷⁶ Aškerc, *Ramleh in prezimovanje v Egiptu*, str. 647.

⁷⁷ Pečnik, *Jetika II*, str. 74.

⁷⁸ Pečnik, *Jetika II*, str. 75.

⁷⁹ Pečnik, *Jetika II*, str. 140.

⁸⁰ *Ponedeljski Slovenec* (23.3. 1936), str. 3, (12.9.16):
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-99HCLK727>

Pečnik je bil tudi v času dolgoletnega bivanja v Egiptu zelo aktiven. Kot razgledan človek je vsakodnevno spremljal politično, gospodarsko in družbeno dogajanje doma in po svetu. Poleg vsega tega si je našel čas tudi za raziskovanje dežele ob Nilu, o kateri je napisal kar nekaj zanimivih in tudi poučnih člankov. Ni bilo presenečenje, da je na podlagi svojega širokega poznavanja Egipta postal zanimiv tudi uredništvu goriškega časopisa Soča, ki ga je videlo v vlogi dopisnika. Kot je v svojih spominih zapisal glavni urednik tega liberalnega časopisa, goriški politik Andrej Gabršček, je Pečnik " *pisal (...) najraje gospodarske članke, iz katerih so nastale pri nas prav živahne akcije za marsikako trgovino in obrt.* " ⁸¹

Poleg gospodarskih tem je Pečnik bralcem omenjenega časopisa ponudil tudi zanimive članke o Egiptu, v katerih jih je seznanjal z zgodovino dežele ob Nilu, in jim podrobno opisoval njegove turistične znamenitosti. Kot eden izmed Slovencev, ki so se zaradi različnih razlogov iz domovine izselili, se je podrobno spustil tudi v problematiko slovenskega izseljenstva, kjer je posebej omenjal Aleksandrinstvo. ⁸²

Kot je Pečnik v svojem prvem dopisu, objavljenem 9. aprila 1897, zapisal, so ga iz uredništva Soče prosili " *naj pošljem vsaj vsak mesec ali tudi vsakih štirinajst dnij en dopis o gibanju Slovanov v deželi piramid, osobito pa slovanskega društva in čitalnice „Sloge“ v Aleksandriji.* " ⁸³

Na naslednjih straneh bom na kratko predstavil nekaj tem, ki jim je koroški zdravnik namenil največ pozornosti. Tako je na primer v svojem prvem oglaševanju iz Egipta na splošno predstavil " *slovansko kolonijo* " ter število njenih izseljencev v primerjavi z drugimi narodi. Ugotovil je, da je izmed vseh slovanskih izseljencev največ prav Slovencev. Teh naj bi bilo po ocenah koroškega zdravnika " *do 8000, od kojih kakih 250 do 300 moških, vse druge ženske. Po tem takem bi bili mi Slovenci najmočnejši slovanski živelj v Egiptu.* " ⁸⁴

Po podatkih, ki jih je časopisu Soča posredoval Pečnik, lahko vidimo, da so med slovenskimi izseljenci prevladovale ženske. O problematiki izseljevanja žensk v Egipt,

---

⁸¹ Gabršček, *Goriški Slovenci I*, str. 428.

⁸² O Aleksandrinstvu je bilo objavljeno več raziskav in monografskih del. Z zgodovino in dediščino aleksandrinc so se ukvarjali Koprivec Daša, Milharčič Hladnik Mirjam, Makuc Dorica, (...);

⁸³ *Soča* (9.4.1897), št. 15, str. 1, (8.7.16):

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-VZIBXKZR>

⁸⁴ Prav tam.

med katerimi so prevladovale zlasti tiste iz Primorske, je dr. Pečnik pisal v drugem delu svojega dopisa. "Že več kot 50 let ima Egipt dober glas med primorskimi Slovenci, osobito Kraševci. Marsikatero dekle dojde ubogo kot crkvena miš v deželo piramid, a s časom pomaga celo očetu dolg na očetovej hiši (...) plačevati in na vse zadnje postane še, če je hčerka dninarja s svojimi prisluženimi cekini kmetica tam kje na Krasu, (...)"⁸⁵

Želja po čim boljšem zaslužku je torej vodila slovenske ženske v deželo ob Nilu, v kateri so večinoma delale kot služkinje tamkajšnjih družin. Pečnik je bil proti izseljevanju. Svoj dopis je zaključil z opozorilom vsem ženskam, ki imajo namen priti v Egipt, naj se pazijo "tujih pijavk", kot jih sam poimenuje, ki "že dolga leta izkoriščajo tisoče naših služkinj v Egiptu. Ti imajo mešetarije za službe, nameščajo jih z goljufijo komaj došle iz domovine tudi v kraj, o kojih je bolje, da molčim."⁸⁶

O problematiki ženskega izseljevanja, znanega tudi kot *Aleksandrinstvo*, bom, ker presega interesno sfero pričujoče diplomatske naloge, na tem mestu zaključil. O njej so bile napisane številne publikacije in knjige, avtorje katerih sem v eni izmed opomb že omenil. Sicer pa o slovenskem izseljevanju na splošno spregovori tudi v nekaj naslednjih dopisih. Ta je iz leta 1902 izdanega Koledarja Družbe Svetega Mohorja: "Kaj pa žene toliko Slovenk v Egipt? Skoro pol stoletja je že, kar so začele hoditi z Goriškega, Tržaškega in potem Kranjskega. Na Goriškem na pr. so začeli strogo vojsko proti temu izseljevanju. Jaz tukaj v Egiptu pa morem reči le to, da jih vsako leto večprihaja. Bolj jim branijo, več jih pride!"⁸⁷

Na splošno o izseljenstvu v Egipt spregovori v 26. številki Soče iz leta 1897, kjer je na podlagi primerjav treh različnih kolonij, Severno Ameriko, Južno Ameriko in Egipt, ugotovil, da je za slovenske izseljence bil najboljši prav slednji.⁸⁸ "Slovenci v Ameriki se prej ali slej poangležijo (oziroma "pošpanijo"), njim manjka

---

⁸⁵ Prav tam.

⁸⁶ Prav tam.

⁸⁷ Pečnik, *Slovenci v Egiptu*, str. 200.

⁸⁸ *Soča* (25.6.1897), št. 26, str. 1, (18.7.16):

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-D5BSODX3>

*vzorov in duševnega življenja, njih obstanek v sredi podjetnega in gibčnega anglosaksonskega plemena nima bodočnosti. ”*⁸⁹

V deželo ob Nilu so prihajali izseljenci iz številnih evropskih držav, večinoma katoliške ter pravoslavne veroizpovedi. V svojem prvem dopisu je omenil Ruse, Hrvate, Poljake, Nemce, Francoze, Angleže, Italijane ter še mnoge druge.⁹⁰

Bolj natančno je koroški dopisnik predstavil prebivalstvo Egipta v že omenjenem Koledarju Družbe Svetega Mohorja iz leta 1902. Na podlagi zadnjega popisa prebivalstva, ki je bivalo v deželi piramid leta 1897 lahko vidimo, da je imel Egipt ” vsega 9,654.323 prebivalcev. Od teh jih je 172.696 Beduvincev, ki živijo pod šotori, okoli pol milijona Koptov-kristijanov (okoli 25.000 jih je katoličanov), 180.000 berberinov (Nubcev), 140.000 zamorcev (črncev), 100.000 Turkov, 10.000 ciganov (Arabci jim pravijo:gagar), 5000 Armencev, 30.000 Judov (malo arabskih, ponajveč so iz Evrope). Vseh Evropejcev skupaj je 112.000 brez Judov. Prvo mesto zavzemajo med Evropejci Grki, kojih je okoli 50.000; potem pridejo Italijani 18.000, Francozi 15.000, Angleži 8000, Avstrijci 8000, Nemci in Švicarji 800, Rusi 300 itd. ”⁹¹

Na podlagi teh števil se lahko prepričamo, da nobeden izmed narodov ni bil številčno tako močan, da bi prevladoval nad drugimi. Tudi Egipčanov v primerjavi z narodnimi skupnostmi izseljencev ni bilo dovolj, zato so bile možnosti, da se Slovenci „poarabčijo” in postanejo „mohamedanci”, kot je zapisal Pečnik nične.⁹²

Kot slavistu mu v svojih dopisih ni ušlo niti par besed o jeziku, ki ga govorijo Egipčani:” *Jezik, ki ga govorijo Egipčani je arabščina. Taegiptska arabščina je od jezika korana, svete knjige muhamedancev, tako različna, da Egipčan koranskega jezika ne razume, če se ga ni v šoli naučil. ”*⁹³

V nadaljevanju na dolgo in široko razlaga, kako ima „egiptovska arabščina”, kot jo je poimenoval Pečnik marsikaj skupnega s slovenskim jezikom. Oba jezika imata tako kar

---

⁸⁹ Prav tam.

⁹⁰ Soča (9.4.1897), št. 15, str. 1, (8.7.16):

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-VZIBXKZR>

⁹¹ Pečnik, *Slovenci v Egiptu*, str. 199.

⁹² Soča (25.6.1897), št. 26, str. 1, (18.7.16):

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-D5BSODX3>

⁹³ Pečnik, *Slovenci v Egiptu*, str. 199.

nekaj enakih besed, ki pa imajo popolnoma drug pomen: ” *na pr. moje (slov. voda), bala (slov. brez), um (slov. mati), relki (slov. morebiti), stani (slov. stoj) itd.* ”⁹⁴

Sicer pa v Egiptu najbolj prevladuje francoščina, ki se je pojavljala v uradih, trgovinah in na drugih javnih mestih. Popolnoma je izpodrinila druge jezike, med drugim tudi nemški in angleški jezik, a kakršne koli nevarnosti, da bi bila zaradi tega ogrožena slovenščina, ni bilo.⁹⁵

To naj bo o Karlu Pečniku v vlogi dopisnika iz Egipta dovolj. Prepričali smo se, da se koroški zdravnik med dolgoletnim bivanjem v deželi piramid nikakor ni dolgočasil. Še več. Svoj prosti čas je izkoriščal za spoznavanje in preučevanje države ter jo na kar najbolj preprost in nazoren način skušal prikazati bralcem v domovini. Vlogo dopisnika je odigral sijajno, branje njegovih člankov pa je bilo daleč od dolgočasnega. Vanje je povezal vsa znanja, ki jih je pridobil med študijem medicine, slavistike ter seveda dolgoletnega bivanja v Egiptu.

3.6. Vrnitev in spor

Vojna nevarnost in situacija v Egiptu po njej sta bila glavna razloga, ki sta prekinila delovanje sanatorija in Pečnik se je bil primoran vrniti v domovino.⁹⁶

” *Te razmere so me primorale, da sem se naselil kot strokovni zdravnik za jetiko doma v Sloveniji.* ”⁹⁷

Njegov nov dom je od leta 1911 dalje postal Trst, natančneje palača Greinitz na Korsu. V tem pristaniškem mestu je po poročanju Soče odprl tudi svojo ordinacijo, kjer je zdravil v šestih jezikih.⁹⁸

Razlog, zakaj si je ob vrnitvi v domovino izbral Trst, je bila morda prav bližina tržaškega pristanišča, od koder se je lahko pozimi vračal v Egipt, kjer naj bi po pisanju

---

⁹⁴ Pečnik, *Slovenci v Egiptu*, str. 200.

⁹⁵ Pečnik, *Slovenci v Egiptu*, str. 202.

⁹⁶ Hribovšek, *Dr. med. Karol Pečnik neznan slovenski zdravnik za tuberkulozo* str. 192.

⁹⁷ Pečnik, *Jetika II*, str. 73.

⁹⁸ *Soča* (23.11.1911), str. 2, (25.7.16):

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-OR2SMNEG>

Janka Orožna v knjigi *Zgodovina Celja in okolice vse do začetka 1. svetovne vojne* še naprej deloval.⁹⁹

Torej lahko domnevamo, da je v obdobju 1911 – 1914 deloval na dveh krajih, in sicer v Egiptu pozimi in v Trstu poleti. S to domnevo se sicer ne strinja Avgust Hribovšek, ki trdi, da naj bi Pečnik vse do začetka vojne bil stalno naseljen v Egiptu in se je v domovino vračal zgolj ob redkih priložnostih, ko si je vzel dopust ter obiskal domače oz. je šel na kakšno strokovno izobraževanje po Evropi.¹⁰⁰

Vojne razmere so ga prisilile, da je že po štirih letih bivanja Trst zapustil in se naselil nazaj v domačem kraju v Lešah v Rožu.¹⁰¹

Od leta 1918 dalje je služboval kot okrožni zdravnik v Šentjurju pri Celju. Na podlagi več kot 18-letnih izkušenj, ki si jih je pridobil v Egiptu kjer je bil strokovni zdravnik za jetiko v zimovišču Kairo in vodilni zdravnik zdravilišča za jetičnike je leta 1921 s pomočjo knjigarne Goričar & Leskovšek izdal knjižico z naslovom *Jetika in njeno zdravljenje strogo po današnjem stanju zdravniške vede*.

Karol Pečnik je napisal to knjigo iz vsakdanje potrebe, da bi se izognil vsakodnevnemu razlaganju jetičnim bolnikom o jetiki in njenem zdravljenju.¹⁰²

” Zdravnik, ki bi hotel jetičniku vse povedati, kar je treba, bi govoril najmanj 30 ur! ”

¹⁰³

Kako pomembna je bila ta knjiga za slovensko prebivalstvo priča zapis Pečnika o tem, da je bila knjiga v letu in pol razprodana. To in dejstvo, da o tisti čas najbolj razširjeni bolezni ni dovolj strokovne literature, je spodbudilo Pečnika, da je že čez dve leti prišla II. izdaja omenjene knjige. Le ta je bila pisana na podlagi prve izdaje, od katere se je razlikovala predvsem po obsegu. Pečnik je drugo še dodatno izpopolnil in dopolnil: ” II. Izdaja je popolnoma spremenjena in jako pomnožena, osnoval sem jo kot znanstveno

---

⁹⁹ Orožen, *Zgodovina Celja in okolice, II. del*, str. 575.

¹⁰⁰ Hribovšek, *Dr. med. Karol Pečnik neznani slovenski zdravnik za tuberkulozo*, str. 191.

¹⁰¹ *Ponedeljski Slovenec* (23.3. 1936), str. 3, (12.9.16),

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-99HLK727>

¹⁰² Pečnik, *Jetika, II* str. 3.

¹⁰³ Pečnik, *Jetika II*, str. 4.

praktično razpravo o celokupnem vprašanju jetike za vsakega, ki se hoče informirati.”

104

Pečnikov resnični namen je bil pomagati jetičnikom, ki jih zdravilišča ne sprejmejo in si morajo pomagati sami. To so bili predvsem revni ljudje, ki niso imeli dovolj sredstev, da bi si omogočili kvalitetno zdravljenje v zdraviliščih in so se zdravili doma v družinskem krogu. Ta knjižica pa jim bo bila v veliko pomoč. ” *5. mesečno bivanje v Egiptu od 1. novembra do 31. marca, ne pride dandanes mnogo dražje kot petmesečno bivanje v Švici, v Davosu.* ”¹⁰⁵

Poleg te, avtor svetuje, da si bolniki kupijo tudi razširjeno nemško izdajo z originalnim naslovom *Lungentuberkulose* in znanstveno razpravo *Der Beduinismus*, obe izdani pri knjigarni Goričar & Leskovšek v Celju . Bolnik, ki ” *več bere, bolj se v stvari udomači, pregled se razširi, tem bolj si bo mogel pomagati, tem lažje bo prišel do zdravja.* ”¹⁰⁶

Pečnik se ni zadovoljil samo s pisanjem in strokovnim delom. Želel je konkretno poskrbeti za bolnike, kar je podrobno opisal v II. izdaji *Jetike*. Že več let si je želel lasten zdravstveni center na visoki nadmorski višini s čistim gorskim zrakom. Prostor je sicer kmalu našel, in to na Pohorju, a do gradnje ni prišlo. Kmalu je našel novo lokacijo, ki jo je opisal na sledeči način: ” *Gabernik leži v krasni dolini pod vznožjem in proti severu zaščiten od mogočnega gorovja Boč in Drvenik, v bližini velikih gozdov.* ”¹⁰⁷

Pečnik je poleg Gabernika ustanovil še privatno zdravilišče Sečovo blizu Rogaške Slatine. Tam je kupil vilo, kjer je bilo na voljo dovolj prostora za 10 pacientov.¹⁰⁸

Med tem ko je bilo Sečovo zdravilišče za vse vrste bolezni, so se v Gaberniku zdravili izključno bolniki za jetiko.¹⁰⁹

Od leta 1923 dalje je postalo Sečovo njegov dom. Kljub veliko obveznosti, ki jih je imel v lastnem zdravilišču, se je še vedno vračal k svojim bolnikom v Šentjur. Zaradi tega je

---

¹⁰⁴ Pečnik, *Jetika II*, str. 3.

¹⁰⁵ Pečnik, *Jetika II*, str. 80.

¹⁰⁶ Pečnik, *Jetika II*, str. 38.

¹⁰⁷ Pečnik, *Jetika II*, str. 143.

¹⁰⁸ Prav tam.

¹⁰⁹ Pečnik, *Jetika II*, str. 146.

imel kasneje tudi nekaj preglavic z zdravniško zbornico, ki ni bila najbolj zadovoljna, da je hkrati zdravil v dveh ordinacijah.¹¹⁰

” Po poročilih Glasila zdravniške zbornice je kasneje imel sitnosti, češ da ne more imeti istočasno dveh ordinacij. ”¹¹¹

V knjižici *Jetika II* se Pečnik za konec obregne še na jugoslovansko oblast, ki prav tako ni priznavala privatnega zdravilišča v Sečovem. Jugoslovanska vlada je imela svoje zdravilišče za jetiko v Dubrovniku in se ni strinjala s tem, da bi Pečnik v Sečovem odprl še eno jetično zdravilišče. Vse to se avtorju ni zdelo smiselno. Prepričan je bil namreč, da je v državi s tolikšnim številom jetičnih bolnikov postavljanje novih sanatorijev preprosto nujno.¹¹²

Kot zanimivost prilagam tabelo iz knjige Judite Šege, kjer vidimo podatke za Ljubljano med leti 1895 – 1909. Vsaka peta smrt je bila posledica jetike.¹¹³

Tabela 4: Število umrlih jetičnih bolnikov v Ljubljani (1895 – 1909):¹¹⁴

Leto	% vseh umrlih
1895	19,50
1900	20,77
1905	20,50
1906	22,39
1907	22,60
1908	19,64
1909	16,65

Svoje rojake je imel Pečnik zelo rad. Tudi potem, ko se je z ženo leta 1930 preselil na Dunaj, nanje ni pozabil in jih je vsako poletje obiskal. V oporoki, ki mu jo je pomagal spisati ljubljanski odvetnik Julij Fellacher, je vse svoje imetje zapustil slovenskim študentom.¹¹⁵

Šestega marca, leta 1936 je Karol Pečnik v 69. letu starosti umrl. Pokopan je v Gradcu, kjer so ga 11.3 spremljali njegovi sorodniki in znanci na zadnjem potovanju.¹¹⁶

¹¹⁰ Hribovšek, *Dr. med. Karol Pečnik neznani slovenski zdravnik za tuberkulozo*, str. 201.

¹¹¹ Prav tam.

¹¹² Pečnik, *Jetika II*, str. 148.

¹¹³ Šega, *Zdravstvene in higienske razmere v Ljubljani (1895- 1909)*, str. 46.

¹¹⁴ Prav tam.

¹¹⁵ Hribovšek, *Dr. med. Karol Pečnik neznani slovenski zdravnik za tuberkulozo*, str. 192.

¹¹⁶ Prav tam.

4. PEČNIKOVA BROŠURA SLOVENCİ IN MEDNARODNI PROMET

Položaj slovenskih dežel na prelomu iz 19. v 20. stoletje ni bil najbolj ugoden. Ozemlje današnje Slovenije je bilo bolj kot ne zgolj prehodno območje skozi katerega so iz drugih delov monarhije vsakodnevno prevažali proizvode. Cilj teh proizvodov je bilo tržaško pristanišče, od koder so se ti izvažali na mnogo bolj oddaljene trge.

Da se ni nič spremenilo na bolje, je delček krivde moč najti tudi pri slovenskih politikih, katerih glavna težava je bila zlasti pomanjkljivost, da bi s skupnimi močmi zastopali svoje interese. Vsak posameznik je namreč v skladu s svojo strankarsko pripadnostjo zagovarjal svojo idejo. Pobude in ideje so prihajale tudi od zunaj, iz tujine. Tudi tam so izobraženi posamezniki spremljali domače politično in gospodarsko dogajanje ter bili dobro seznanjeni s težavo, ki je bila prisotna doma.

Po zaslugi dnevnih časopisov ter obiskov iz domovine so bili s tem dobro informirani tudi slovenski izseljenci, ki so zaradi številnih razlogov zapustili svoj dom ter se z novim upanjem odpravili v širni svet. Eden izmed takšnih je bil tudi Karol Pečnik, zdravnik tuberkuloze v Egiptu, ki je bil z dogajanjem na domačih tleh dobro seznanjen. Tudi on je bil eden izmed tistih, ki nikakor ni bil zadovoljen z načinom, kako je vodeno slovensko gospodarstvo, pri tem pa je kritike namenjal zlasti slovenskim politikom.

Na naslednjih straneh bom predstavil njegovi ideji o združitvi vseh slovenskih dežel v en gospodarski prostor in prevzem zunanje trgovine v slovenske roke, kar bi po prepričanju Pečnika postavilo temelje za nadaljnji samostojen razvoj slovenskega gospodarstva. Vse to je bilo najprej po delih objavljeno v časopisnih člankih Soče, v katerih se je Pečnik sprva razpisal predvsem o gospodarstvu na Goriškem, o solkanskih mizarjih ter o zadrugah na sploh.

Na podlagi teh zapisov se je kasneje v svoji brošuri s pomenljivim naslovom Slovenci in mednarodni promet vrnil na začetek in bralcu na praktičnih primerih predstavil dejansko problematiko slovenskega gospodarstva. Zelo ostro je nastopil zlasti proti posrednikom, ki jih je v brošuri naznanjal kot " *tujce* ", ki so jemali zaslužek slovenskim kmetom. Na podlagi teh ugotovitev je predstavil zadružništvo, na Slovenskem sicer že poznan koncept, ki bi temeljil na skupnem delovanju kmetov in

drugih proizvajalcev ter njihovi medsebojni pomoči na velikem zunanjem trgu, kot edinem načinu za uspeh. Za konec je nekaj besed namenil še slovenskim izvoznim potencialom ter lokacijam, kjer bi se omenjene izdelke in pridelke splačalo izvažati oz. bi se jih dalo najboljše iztržiti. Kot sem že omenil, se je vmes med pisanjem brošure občasno obregnil tudi ob slovensko politiko, ki ji je večkrat namenil ostre kritike in jih tudi spodbujal ter pozival k bolj odločnemu delovanju.

Pričujoče poglavje obsega pregled brošure po panogah in ponuja vpogled Pečnikovega razumevanja razvoja slovenskega gospodarstva. Za lažje razumevanje sem brošuro razdelil po poglavjih in besedilo dodatno komentiral tam, kjer se mi je zdelo potrebno. Na koncu podajam svojo analizo.

4.1. Posredniki – ovira v razvoju slovenskega gospodarstva

Kot slovenski izseljenec v deželi, kjer ni lesa in ga morajo zato uvažati, nam v uvodniku natančno opiše pot, ki jo prepotuje mizarski izdelek iz obrtne delavnice v Solkanu do pristanišča v Aleksandriji in stroške, ki jih ima z njim trgovski posrednik Vse skupaj se je najprej začelo z naročilnico, ki jo je prejel mizar v Solkanu. Trgovec je mizarski izdelek kupil za povprečno 5 forintov. Všteta sta material in delo. Nato ga je natovoril na ladjo v tržaškem pristanišču. Stroški carine in poti, ki jo je izdelek prepotoval iz Trsta v Aleksandrijo so se gibali od 16 do 19% izvirne vrednosti in trgovec je moral za vse skupaj odšteti še dodaten forint. Izdelek se je po Pečnikovem pisanju v aleksandrinskih salonih prodajal približno za 14 forintov, kar je pomenilo, da je trgovski posrednik na vsak izdelek zaslužil 8 forintov.¹¹⁷

Vsakemu bralcu, ki se je spoznal na številke, je bilo kristalno jasno, da je od prodanega izdelka imel solkanski mizar veliko manj dobička, kot pa trgovec, saj je 5 forintov zanj bilo manj v primerjavi s 14. forinti trgovskega posrednika. Pečnik je s tem primerom bralcem odprl oči in slovensko prebivalstvo jasno seznanil s " *krivico* ", ki se mu dogaja.

Da je slovenski kmet res izkoriščen, pokaže tuberkulozni zdravnik še na primeru svoje rodne vasi Leše na Koroškem. Tudi tam, tako kot je bila praksa na Goriškem, kjer so

---

¹¹⁷ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str.7.

trgovino imeli v rokah Italijani, so vso prodajo imeli v rokah avstrijski posredniki. Leški kmet je najprej za nizko vsoto prodal les žagarju, ki ga je obdelal in poslal naprej v Beljak, kjer ga je odkupil avstrijski trgovec. Od tam je šel les z vlakom v Trst, v roke italijanskim posrednikom. Ti so vse skupaj zgolj še naložili na Lloydovo ladjevje, namenjeno v afriške dežele. Ni treba posebej poudarjati, da je bil zaslužek kmeta spet najmanjši.¹¹⁸

*” Naj zdaj še kdo reče, da slovenski kmet ni najčlovekoljubnejše bitje na svetu, ki pusti celo vrsto Nemcev, Lahov in Arabcev živiti in bogatiti se o svojih pridelkih. ”*¹¹⁹

Dejanska pot slovenskega lesa je bila seveda mnogo daljša. Nikakor ni šlo samo za trojno izmenjavo, ki jo je Pečnik omenil zgoraj, pač pa je bil seznam imen mnogo daljši. Koroški zdravnik je celotno pot, ki jo je blago naredilo ter koliko lastnikov je pri tem zamenjalo, prikazal na sledeči način:

1. *Slovenski kmet,*
2. *Žagar,*
3. *Agent,*
4. *Trgovec z lesom v Beljaku,*
5. *Veletrgovec v Trstu (komisionar),*
6. *Veletrgovec v Aleksdandriji,*
7. *Majhni arabski trgovec,*
8. *Jutrovec (Egipčan).*¹²⁰

Les iz slovenskih gozdov naredi, preden ga v roke dobi kupec iz Egipta, na svoji poti kar 6 postankov pri šestih različnih posrednikih. Zaslužek slovenskega kmeta; v povprečju naj bi ta znašal 40 forintov, je bil v primerjavi s ceno, ki ga ima les v Egiptu smešen. V deželi ob Nilu je bilo les moč kupiti po podatkih, ki jih je izbrskal Pečnik za ceno 148. forintov. Da bi bila mera polna, se je koroški zdravnik spomnil še na vse močnejšo konkurenco iz Švedske in Rusije, ki sta z izvozom svojega lesa v Egipt vse bolj izpodrivali slovenskega. Rezultat vsega tega je bilo znižanje prodajnih cen v

---

¹¹⁸ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 19.

¹¹⁹ Prav tam.

¹²⁰ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 22.

Egiptu, kar so spet najbolj občutili kmetje, ” *ker zlasti trgovine v Trstu to silno občutijo in skušajo, da si ne znižajo dobička, tlačiti ceno pri kmetu.* ” ¹²¹

4.2. Kritika domovini

Pečnik je v nadaljevanju brošure vsem Slovencem namenil kritiko, češ da so neaktivni in jih primerjal z gledalci, ki zgolj nemo spremljajo gospodarski razvoj monarhije in se skupaj z ostalimi veselijo, ker izvozne številke skladno z gospodarstvom vse bolj rastejo. Nato se je obregnil še ob slovenske gospodarstvenike in jim svetoval, naj se vendarle opogumijo, stopijo iz avstrijskih okvirov ter začnejo razmišljati širše. Najpomembnejše pri vsem tem pa je bilo, da začnejo medsebojno sodelovati.¹²² ” (...) *pri Slovencih se vsakemu novemu podvzetju stavi tisoč zaprek: ta ne verjame, da bi šlo; drugi se norčuje; tretji, ki je srečno premodril par nemških kodeksov, svari in odsvetuje pred tujimi kraji; mali kapitalist roke križem drži in se pritožuje, da ni več zaslužka...* ” ¹²³

Slovinci naj si za zgled vzamejo tuje dežele, ki so že davno prešle evropske okvire trgovanja in so zdaj na račun prekomorskih dežel ter njihove medsebojne izmenjave, pridelovale bajne dobičke. *Podreti bi bilo treba Kitajski zid*, kot pravi Pečnik v nadaljevanju, spremeniti dotedanjo zastarelo gospodarsko mišljenje in končno začeti razmišljati o gospodarski samostojnosti, ki naj bi bila po mnenju koroškega zdravnika predpogoj za politično združitev Slovenije.

Pri tem velja zapisati Pečnikove besede, da ” *je zjedinjena gospodarska Slovenija najbistveniji in prvi pogoj zjedinjene politične Slovenije. Če se ne skušamo gospodarski utrditi, ni nam življenja kot narodni individualnosti, mi moramo le životariti.* ” ¹²⁴

4.3. Egipt kot velika priložnost

Pečnik je na vprašanje, zakaj Egipt, kot velik poznavalec razmer v deželi ob Nilu, odgovoril v drugem poglavju svoje brošure: ” *Med vsemi zamorskimi deželami, ki imajo*

---

¹²¹ Pečnik, *Slovinci in mednarodni promet* str. 23.

¹²² Pečnik, *Slovinci in mednarodni promet* str. 8,9.

¹²³ Prav tam.

¹²⁴ Pečnik, *Slovinci in mednarodni promet* str. 18.

*drugačne pridelke nego naša domovina, oziroma Avstrija, Nemčija in Italija, stoji v prvi vrsti Egipt. ”*¹²⁵

Egipt je v primerjavi z ostalimi afriškimi deželami opisal, kot za bogato in rodovitno območje, ki je imel, za slovenski izvoz bistven podatek, v primerjavi s slovenskimi deželami čisto drugačne pridelke. Vse to je odpiralo nove možnosti v smislu medsebojnega trgovanja.¹²⁶

*” Pri morju smo, morje nam kaže pot. ”*¹²⁷

Slovenski narod bi moral po besedah koroškega zdravnika izkoristiti ugoden geografski položaj ob morju ter naj se raje kot na izvoz svojih izdelkov v nemške in italijanske dežele, kjer že tako ali tako prevladujejo podobni izdelki, osredotoči na Egipt. Pečnik je kot primer izpostavil trgovino z lesom, ki bi Slovencem prinesla bistveno več zaslužka v primerjavi s prodajo v Evropi. Območje današnje Slovenije je bilo v primerjavi z Egiptom, kjer lesa sploh ni, zelo bogato z gozdovi, bližina pristanišča pa jo je postavljala na prvi položaj za izvoz. Od vseh avstrijskih dežel bi imeli Slovenci najmanj stroškov s transportom v Trst.¹²⁸

*” Srečna usoda je namestila slovenski narod ob pomorskih obrežjih, dala mu pod roko svetovno znana trgovska mesta, lahko in ceno parabrodarsko zvezo z Azijo in Afriko -, tu je naša bodočnost. Da bo kedaj kaj samostojne slovenske trgovine, izcimi se le po odnošajih s prekomorskimi kraji. ”*¹²⁹

4.4. Zadrugištvo

Bralci so se pred izdajo brošure lahko prvič seznanili s Pečnikovimi idejami o zadrugah 9. aprila 1897, ko je v članku, objavljenem v 15. številki Soče, Korošec oznanil veselo novico, da se v Gorici ustanavlja Obrtno in trgovsko društvo, ki bo združevalo vse okoliške obrtnike in trgovce ter razpolagalo s svojim denarjem, ki si ga bodo člani lahko tudi izposojali. Kot je zapisal v članku Pečnik, je bil skrajni čas, da se dokončno prekinejo vse vezi, ki so do tedaj zavirale razvoj slovenskega gospodarstva na Goriškem

---

¹²⁵ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet* str. 15.

¹²⁶ Prav tam.

¹²⁷ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 8.

¹²⁸ Prav tam.

¹²⁹ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet* str. 7.

ter vsem članom društva zapovedal, naj kupujejo izdelke pri domačih obrtnikih, kar bi pomenilo, da bi se denar končno začel nabirati v ” *slovenskih rokah* ” ¹³⁰

Od objave članka do ustanovitve Trgovsko – obrtne zadruge je minilo še kar nekaj mesecev. Za osnovanje takšne organizacije je bilo po Pečnikovem mnenju najprej treba poiskati prave ljudi, ki so bili hkrati narodno zavedni ter so imeli sposobnost, da združijo vse do tedaj samostojno delujoče obrtnike v eno društvo. Primer takšnega posameznika je bil zanj Henrik Tuma, po izobrazbi odvetnik, sicer pa od leta 1895 naprej goriški poslanec, ko je tudi dokončno vstopil v politiko in se zavzemal zlasti za izboljšanje razmer v goriškem gospodarstvu. O njem je v svoji knjigi veliko pisal tudi Andrej Gabršček. Prav on je namreč Tumo povabil v Gorico, da se je potegoval za mesto goriškega poslanca v državnem zboru. O njem je Gabršček pisal zgolj z izbranimi besedami: ” *V Gorici se je dr. Tuma tudi drugače uveljavljal, bil je takoj član vseh naših društev in je pomagal povsod, kjer je bilo njegove pomoči treba.* ” ¹³¹

Gabršček in Tuma sta bila tista, ki sta na podlagi predhodnih medsebojnih razprav leta 1897 osnovala Trgovsko-obrtno zadruge, ki naj bi prvotno delovala kot ” *strogo denarni zavod, vendar namenoma kot del splošne denarne organizacije. Bila je ustrojena na taki podlagi, da je nosila visok dobiček, a rezervni kapital bi vlagali v stavbe.* ” ¹³²

Ustanovnega shoda za Trgovsko-obrtno zadruge, sklicanega 23.5. 1897, se je po poročanju Primorskega lista pod vodstvom poslanca Tume udeležilo precejšnje število goriških obrtnikov in trgovcev, kar so v omenjenem časopisu pozdravljali z velikim zadovoljstvom. Med drugim so svoje bralce opozarjali naj se še naprej držijo načela *Svoji k svojim* in naj kupujejo izključno pri slovenskih trgovcih. ¹³³

Omenjeno načelo se je med goriškim prebivalstvom zelo dobro prijelo. Zasluge zato si je lastil tudi Gabršček, ki je v svoji knjigi, s pomočjo žaljivk na račun Italijanov, skušal še dodatno odtegniti Slovence od nakupovanja pri italijanskih trgovcih: ” *Svoji k svojim.*

---

¹³⁰ *Soča* (9.4.1897), št. 15, str. 1.

¹³¹ Gabršček, *Goriški Slovenci*, str. 376.

¹³² Tuma, *Iz mojega življenja: spomini, misli, izpovedi*, str. 274.

¹³³ *Primorski list* (01.06.1897), letnik 5, št. 16, str. 3:

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-ST940XIV>

- ogibajte se naših pijavk, ogibajte se laških razsajačev, ki nas sovražijo in nas žele utopiti v žlici vode. ”¹³⁴

Kakšen odnos je imel Gabršček do italijanskega prebivalstva, lepo prikazuje s spodnjo pesnitvijo, sicer preurejeno iz znanega napeva *Hej Slovani*. Tudi tu ni skoparil z žaljivim pisanjem:

” *Fej Lahoni, njih lahonska reč neznansko gine,
Njih neznosnim krivdam kmalu vse veselje mine:
Zgini, zgini duh lahonski, vzbuja se slavjanski - :
Trdno zdaj se oklenlmo gesla : Svoji k svojim!* ” ¹³⁵

Če sem zgoraj zapisal, da se je ustanovni shod za ustanovitev Trgovsko-obrtne zadruga zgodil 23.5. 1897, pa je omenjena zadruga začela z uradnim poslovanjem že 1. 11. istega leta. Svoje prostore za uradovanje so si uslužbenci zadruga našli na Semeniški ulici 1. ¹³⁶

Trgovsko – obrtna zadruga še ni delovala niti pol leta, že je imel Henrik Tuma na začetku leta 1898 v načrtih ustanovitev nove zadruga. Tokrat je imel v mislih zadruga, ki bi povezala vse solkanske mizarje pod isto organizacijo: ” *Velika vas Solkan je bila široko znana ne le v deželni, ampak tudi v tržaški trgovini kot obrtni kraj, kjer izdelujejo mobilije za meščansko rabo. Mizarjev, mojstrov in delavcev, je bilo gotovo preko 350 in so prav mnogo zaslužili.* ” ¹³⁷

Kot je zapisal Tuma v svojih spominih, je imel veliko vlogo pri osnovanju mizarске zadruga Karol Pečnik. Ne samo da je Tuma vestno prebiral dopise, ki jih je Korošec redno objavljaj v časopisu Soča, pač pa si je z njim tudi zasebno dopisoval. ” *Mnogo je pripomogel za propagando te ideje zdravnik dr. Pečnik, ki je živel v Aleksandriji v Egiptu. Pošiljal je dolga poročila v Sočo, pa tudi zasebno meni, kako ugodna bi bila trgovina z mobijami med Solkanom in Egiptom.* ” ¹³⁸

---

¹³⁴ Gabršček, *Goriški Slovenci I*, str. 430.

¹³⁵ Prav tam.

¹³⁶ *Primorski list* (20.10.1897), letnik 5, št. 30, str. 3:

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-XUNKKG7R>

¹³⁷ Tuma, *Iz mojega življenja: spomini, misli, izpovedi*, str. 276.

¹³⁸ Tuma, *Iz mojega življenja: spomini, misli, izpovedi*, str. 277.

Trgovina z omenjenimi izdelki je tam naravnost cvetela. Pomanjkanje lesa je deželo ob Nilu prisililo, da so se po takšnih izdelkih morali obrniti na tuje. Največ so od tega imele države kot so Švedska, Francija in Habsburška monarhija, ki so slovele tudi kot države z največjimi gozdovi. Pri zadnji so predvsem slovenske dežele največ prispevale k uvozu lesa, transportiranega iz bližnjega tržaškega pristanišča v Egipt. Težava je bila ta, da slovenska trgovina ni delovala samostojno in je prodajo svojih izdelkov prepuščala tujim trgovskim posrednikom. Temu je bilo treba narediti konec in Pečnik je predlagal, da se v tem primeru za mizarško obrt oblikuje zadruga.¹³⁹

” Brez zadruga ni izhoda. Le zadruga bi imela toliko sredstev, da se lahko izogne tržaških in aleksandrijskih posredovalcev in prihrani ves ogromni zaslužek prekupcev. ”
140

Kot je zapisal Pečnik, bi bilo za začetek poslovanja zadruga potrebno zbrati od 1500 do 2000 forintov s katerimi bi sproti pokrivali stroške z narejenim zaslužkom, ki bi ga vlagala v nadaljnje širjenje posla.¹⁴¹

*” Tu seveda ne gre za utopijo, cela stvar je lahko izvedljiva, če najde le malo volje. ”*¹⁴²

Henrik Tuma je voljo imel. Ne samo da mu je uspelo združiti do tedaj samostojno delujoče mizarje, temveč mu je kot takratnemu goriškemu deželnemu poslancu uspelo pri trgovinskem ministrstvu na Dunaju izposlovati brezplačno uporabo, posebej za mizarško obrt narejenih strojev, v skupni vrednosti 17000 kron. Poleg tega mu je uspelo oz. kot sam pravi *” posrečilo ”* dobiti *” 3000 K kot izredno štipendijo v namen proučevanja trgovinskih razmer in organizacije trgovine z mizarškimi izdelki v Orientu. ”*¹⁴³

Kot bo prikazal spodnji dopis, objavljen v Gabrščkovi II. izdaji Goriških Slovencev, so bili z delovanjem zadruga zadovoljni tudi mizarji. V omenjenem dopisu so naredili primerjavo s časi, ko so se za prodajo svojih izdelkov morali pobrigati sami, s časi, ko je to namesto njih naredila zadruga: *” Ali končno smo se morali zjediniti v tem, da solkanski mizarji nismo v 10 letih zgubili niti enega vinarja pri vseh tistih milijonih kron*

---

¹³⁹ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 11.

¹⁴⁰ Prav tam.

¹⁴¹ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 14.

¹⁴² Prav tam..

¹⁴³ Tuma, *Iz mojega življenja*, str. 277.

izdelkov, katere smo oddali " Mizarski zadrugi " in jih je naprej prodajala ona namestu nas. " 144

V prvih letih delovanja je mizarska zadruga delovala uspešno. V letu 1902 je recimo že pridelala 2000 kron dobička, svoje poslovanje pa je razširila na Reko in Pulj. S prihodom Rudolfa Konjedica, do takrat lastnika trgovine z železnino, so se časi spremenili. Konjedic je omenjeno trgovino prepustil svaku Alojziju Zajcu. Konjedic se je za zadrugo začel zanimati ravno v tistem času, ko si je Tuma, za večjo varnost podjetja, želel spremeniti dosedanji pravilnik: " *Jaz sem prav takrat spričo naglega narasta zadruga in dobrega zaslužka mizarjev hotel napeti struno v večjo varnost podjetja tako, da bi pravila izpremenili v tem smislu, da bi moral vsak mizar puščati kot zasebni rezervni fond ne le obresti od deleža, marveč tudi 10% od izplačilne cene blaga, ki ga je bil izročil zadrugi v prodajo. " 145*

Nezadovoljstvo mizarjev z omenjenim predlogom Tume je Rudolf Konjedic znal dobro izkoristiti. Z željo postati novi lastnik podjetja je mizarjem predstavil nov pravilnik, pri katerem bi se glasovalo po deležih. Tisti, ki bi imel največji delež, v tem primeru Konjedic, bi od ostalih članov zadruga dobil posebna generalna pooblastila, ki bi mu omogočala svobodno odločanje. Kot je zapisal Tuma, je " *Konjedicevo potezanje preslepilo mizarje. Podpisal je bil, če se ne motim, za 100000 kron deležev in na občnem zboru, kjer se je imela skleniti prememba pravil v eni ali drugi smeri, je prodril Konjedic s svojim predlogom. " 146*

Mizarska zadruga je tako postala zasebna last Rudolfa Konjedica. Henrik Tuma, ki se je zdaj bil primoran umakniti, podjetju nikakor ni želel škoditi. Omenil sem že, kako mu je uspelo pri trgovinskem ministrstvu na Dunaju izposlovati brezplačno uporabo posebnih mizarskih strojev v vrednosti 17000 kron, zraven pa še štipendijo za namen proučevanja, v višini 3000 kron. Vse to je mizarska zadruga pod novim vodstvom izkoristila. Z Dunaja je dobila popolnoma nove stroje, Konjedic pa se je odpravil v Aleksandrijo, da bi tam preučil tamkajšnji trg. Čeprav se je, kot je zapisal Tuma v svojih spominih, iz Egipta vrnil navdušen, se je njegovo poslovanje z deželo ob Nilu začelo katastrofalno. 147

---

¹⁴⁴ Gabršček, *Goriški Slovenci II*, str. 339.

¹⁴⁵ Tuma, *Iz mojega življenja*, str. 278.

¹⁴⁶ Prav tam.

¹⁴⁷ Tuma *Iz mojega življenja*, str. 278 - 279.

*” Namesto da so zasnovali delavnico v Aleksandriji in tja pošiljali le doma prirezane dele mobilij, so pošiljali izgotovljeno blago, ne da bi računali z vlažnostjo pri prevozu po morju in s tamošnjim vročim podnebjem, Narejene mmobilije so se po prihodu v Aleksandrijo razrušile in razpokale in Mizarska zadruga je izgubila skoraj vse fakturne zneske, povrhu pa še stroške prevoza. ”*¹⁴⁸

Neuspeh na egiptovskem trgu je mizarsko zadrugo zelo prizadel. Člani so začeli svoje deleže, ki so jih imeli v zadrugi odpovedovati. Tisti, ki jim deleža niso priznavali, pa so se s tožbo obrnili na Tumo, ki je po zlomu zadruge skušal narediti vse, da bi se zadeva zopet obrnila v pravo smer. *” Po mojem proračunu bi zadoščalo 300000 do 500000 , da bi se stvar uredila, seveda s pogojem, da bi prišel na čelo zavoda človek, ki bi užival zaupanje. ”*¹⁴⁹

Tumi se ni izšlo. Čeprav je poskušal pri številnih bankah; v knjigi omenja Ljubljansko kreditno, Živnostensko in Jadransko, mu nobena izmed teh ni bila pripravljena priskočiti na pomoč.¹⁵⁰

Leta 1910 so se v dopisu, objavljenem v Gabrškovih II. izdaji oglasili tudi mizarji. Predlagali so, da bi vse odstotke, ki naj bi jih bilo po njihovih izračunih približno 5%, dali skupaj v *” novo zadružno glavico ”*, ter s tem rešili mizarsko zadrugo pred vse verjetnejšim propadom. V istem dopisu pridejo na dan s predlogom, da bi bilo dobro ustanoviti tovarno mizarske zadruge, kjer bi bil les na enem mestu obdelan z vsemi potrebnimi procesi, kot so *” prirezavanje, žaganje, oblanje, struženje, izdelovanje okraskov, vrtanje itd. Tovarna mora v tem oziru zadovoljevati vse mizarje. ”*¹⁵¹

Mizarska zadruga se je vse do začetka vojne vse bolj zadolževala. Brez pomoči s strani finančnih ustanov pa je bila tako rekoč obsojena na propad. Ko je vanjo prenehala vlagati še Trgovsko – obrtna zadruga, je bilo zgodbe konec. Še več. Od mizarske zadruge so začeli zahtevati svoj denar nazaj, tej pa ni preostalo drugega kot razglasiti likvidacijo. Za konec zgodbe o mizarski zadrugi bom dodal še pomenljiv Gabrščkov citat, kjer je brez ovinkarjenja jasno zapisal, kaj si je takrat mislil o stanju v slovenski družbi. *” Kakor je žal med Slovenci veliko takih primerov, tako so tudi v Solkanu*

---

¹⁴⁸ Tuma, *Iz mojega življenja*, str. 279.

¹⁴⁹ Prav tam

¹⁵⁰ Prav tam.

¹⁵¹ Gabršček, *Goriški Slovenci II*, str. 340.

smatrali >M. z.< le za molzno kravo,ki mora dajati vedno in obilo dobrega mleka, nikdo pa ni povprašal, ali ima tak kravica dovolj in – kdo ga plača. Ali molzli bi pa le vsi vprek. ”¹⁵²

4.5. Trgovina

” Tisti, ki mislijo, da zadostuje, ako gre slovenska trgovina do Trsta, in iz Trsta v slovenske pokrajine, oziroma z Dunaja, so slabi preroki. ”¹⁵³

Kakor je zapisal Pečnik v uvodu poglavja, ki govori o slovenski zunanji trgovini, je vse do tedaj veljalo dejstvo, da so Slovenci svoje pridelke več ali manj prodajali v sosednje dežele v Habsburški monarhiji in srednji Evropi, oz. so jih pošiljali v tržaško pristanišče. Tam so pridelke dobili v roke že večkrat omenjeni tuji posredniki, z njimi sklepali dobičkonosne kupčije in jih natovarjali na avstrijsko ladjevje Lloyd. Temu je bilo po besedah koroškega zdravnika potrebno narediti konec. Prvi korak bi bil storjen že z ustanovitvijo zadrug, kjer bi kmetje razpolagali z društvenim denarjem in bi skupaj nastopili na trgu. Namen drugega koraka pa je bil zaustaviti izvozni tok slovenskih pridelkov na avstrijske, nemške in italijanske trge.” - *Te dežele imajo skoro iste pridelke, - ne pojde! Kar je šlo živine i.t.d. izven Slovenskega, v tem zadruga ne prenaredi nič. Iskati prodaji nova pota!”¹⁵⁴*

Pečnik, ki je zaradi dolgoletnega bivanja v deželi ob Nilu, dobro poznal tamkajšnje gospodarske in družbene razmere, je predlagal usmeritev trgovine v Egipt, ki bi bil idealni trgovski partner s slovenskimi deželami, razpolagajočimi s popolnoma drugimi pridelki, kot so jih imeli v Egiptu. ” *Popolnoma različne pridelke kot Slovensko ima Egipet, in to je najboljša naravna podlaga vsaki trgovini ”¹⁵⁵.*

Prednost Egipta je bila tudi v tem, da je bil zaradi avstrijskega ladjevja Lloyd neposredno povezan s tržaškim pristaniščem: ” *In nadalje: Egipat je slovenskemu obrežju najbližji in ob jednom tudi bogata dežela v zamorju. Avstrijski „Lloyd” ima največ zveze z Egiptom, tja pošilja tudi svoje najboljše in največje parnike. ”¹⁵⁶*

---

¹⁵² Gabršček, *Goriški Slovenci II*, str. 341.

¹⁵³ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 15.

¹⁵⁴ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 17.

¹⁵⁵ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 16.

¹⁵⁶ Prav tam.

Če povzamem Pečnika, je bil Egipt z vsemi zgoraj naštetimi prednostmi za uspešno prodajo slovenskih pridelkov in izdelkov na tuje, najboljša izbira. S svojim geografskim položajem je slovensko ozemlje imelo v primerjavi z ostalimi deželami Habsburške monarhije daleč najugodnejše možnosti za poslovanje in to je bilo potrebno izkoristiti. Torej prekiniti prodajo izdelkov na nedobičkonosne nemške in italijanske trge, osnovati zadruga ter se končno s svojimi prodajnimi artikli osredotočiti na Egipt.

4.6. Slovensko gospodarstvo

Kaj lahko prištevamo pod pojem slovensko gospodarstvo? Po mnenju Pečnika zgolj in samo tisto, kar je bilo v rokah slovenskih lastnikov in ne tujcev, kot Pečnik imenuje trgovce iz italijanskih, nemških in avstrijskih dežel, ki so takrat na slovenskih tleh imeli v lasti kar nekaj obrtnih delavnic in industrijskih obratov. V kolikor je bil lastnik tovarne " *tujec* ", se je ves dobiček od prodaje izdelkov, čeprav narejenih na Slovenskem, znašel v njegovih rokah.¹⁵⁷

*" Prva potreba je, da se na polju našega gospodarstva „loči moje in tvoje ", da se pojmi zbistrijo. Kar ima na slovenski zemlji Lah in Nemeč posesti, to ni naše. "*¹⁵⁸

Osredotočiti se zgolj na tisto, kar je bilo resnično slovensko, je bilo po pisanju Pečnika bistveno. Pestrost, ki jo je ponujalo slovensko ozemlje, ležeče med Alpskim svetom, Sredozemljem, Dinarskim gorstvom in Panonsko nižino ter različne vrste pridelkov, ki so jih lahko pokrajine gojile, bi lahko dale slovenskemu gospodarstvu nov zagon.¹⁵⁹

*" V krogu specifično slovenskem vladajo zopet velike razlike. Korošec se preživi s prodajo živine in lesa; Štajerc ima manj lesa in živine, pa pokriva nedostatek z vinom, žitom in sadjem: Kraševci nima ne lesa ne živine kot Korošec, Gorenjec in kmet Soške doline, drži ga trta in posamezne domače obrti, n.p.r. kamnolomi. Bolčan ima les, pa nima prikladnih komunikacij i.t.d. "*¹⁶⁰

Različne vrste pridelkov, ki so jih gojili kmetje na območju današnje Slovenije je bila " *naša velika sreča ker omogočijo izdatno trgovino v slovenski sferi, ali vsekakor menjavo*

---

¹⁵⁷ Pečnik, *Slovenski in mednarodni promet*, str. 30.

¹⁵⁸ Pečnik, *Slovenski in mednarodni promet*, str. 30.

¹⁵⁹ Pečnik, *Slovenski in mednarodni promet*, str. 31.

¹⁶⁰ Pečnik, *Slovenski in mednarodni promet*, str. 31.

med kmetom in kmetom, zjedinjenim v raznih zadrugah. Korošec nima vina, Kraševac nima lesa, direktna menjava med kmetom in kmetom je v vseh sličnih slučajah mogoča, če ravno se po navadi zvrši potom denarja in ne blaga samega. ”¹⁶¹

Naslednja stopnja je bila po avtorju zunanja trgovina, ki je slovenskemu kmetu, v primerjavi z notranjo izmenjavo, obetala mnogo večji zaslužek. Predpogoj za uspešen prodor na močan mednarodni trg pa je bila, kot že rečeno, ustanovitev zadruga, s katero bi bilo vse skupaj mnogo lažje.¹⁶²

Kakšne možnosti je imelo slovensko gospodarstvo v Egiptu, kateri izdelki in pridelki bi bili po mnenju Karla Pečnika za Egipčane zanimivi, bo opisano na naslednjih straneh. Pečnik, ki je dodobra spoznal gospodarstvo Egipta in ga imel priložnost natančno preučiti, je kot največji izvozni artikel najprej omenil les in trgovino z mizarskimi izdelki, ki sem jo sicer v nalogi že omenil. Korošec v nadaljevanju ni pozabil omeniti še nekaj drugih slovenskih pridelkov in izdelkov, ki jih v deželi ob Nilu ali sploh ni, ker jih ni mogoče pridelati oz. izdelati, ali pa so slabe kvalitete ter jih zato Egipčani uvažajo od drugod.¹⁶³

4.6.1. Sadje

Eno izmed takšnih pridelkov, ki ga v Egiptu ni, je zagotovo bilo sadje: ” Egipet in sploh Jutrovo nima sadja. Jablane, hruške, orehi, črešnje itd. sicer bujno rastejo, rast se vendar hitro ustavi, drevje ostaja pritlikavo. Naše sadno drevje cvete tu januarja in februarja, - cvet vendar odpade popolnoma, - sadu torej ne prinaša. ”¹⁶⁴

Egipt je bil bogata dežela in uvoz sadja zanjo nikoli ni bil problem. V Egipt so prihajale tudi ladje iz oddaljenih pristanišč Severne Amerike. Večino sadja pa je v Egipt vendarle prispelo iz treh evropskih pristanišč iz Trsta, Hamburga in Marseilla. Slovensko sadje se je uvažalo preko prvih dveh pristanišč, torej so z njim, tako kot z lesom, spet razpolagali italijanski oz. nemški trgovci. Katero pristanišče je bilo za slovenske prodajalce najbolj ugodno? Seveda tisto v Trstu, saj je dolga pot v Nemčijo in še

---

¹⁶¹ Prav tam.

¹⁶² Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 32.

¹⁶³ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 26 -28.

¹⁶⁴ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 26 - 27.

številne vmesne carine za prodajalca sadja iz slovenskih dežel pomenilo zgolj nižjo ceno pridelka in posledično izgubo dobička.¹⁶⁵

Marseillu Pečnik ni namenil svoje pozornosti. Je pa opozoril, da je omenjeno francosko pristanišče, predvsem kar je zadevalo prodajo sadja in vina, za slovenske pridelovalce predstavljalo kar hudo konkurenco in težak boj za prevlado na trgu. Predvsem je omenjal trgovino z vinom, ki je *”toliko zamotana, da bi se ne upal svetovati našim vinorejcem, naj izvažajo. Nevarnost, da ne najdejo dobička, vsekakor ni majhna.”*¹⁶⁶

Večje možnosti za uspešen prodor na trg, kjer je bilo že moč najti sadje in druge pridelke iz najrazličnejših držav sveta, je po Pečniku tudi tu bil skupen nastop pridelovalcev. Rešitev je bila spet zadruga, kamor bi pridelovalci oddajali svoje pridelke, ta pa bi bila odgovorna za nadaljnjo prodajo. Kot je poudaril Pečnik, bi z osnovanjem takšne zadruga bilo konec tudi vsem težavam s posredniki, ki so se do tedaj, kot pravi Korošec, *”okoriščali”* na račun slovenskih kmetov. *”Na vsak način bi se dala samostojna zadruga za razprodajo sadja s prav malim kapitalom osnovati (1000-2000 gold.) in kmet bi po največkrat za svoje sadje še enkrat toliko dobil kot zdaj dobi.”*¹⁶⁷

Zgoraj sem že omenil, kako tvegana bi bila prodaja vina v Egipt, kjer je že vladala velika konkurenca. Torej vinska zadruga nikakor ni prišla v poštev. Pač pa je Pečnik med vsemi možnimi izvoznimi produkti, ki jih je bilo moč pridelati na Slovenskem, zapisal, da bi se v deželi ob Nilu najbolj izplačala zadruga s češnjami: *”Posebno priljubljene so tu češnje, ki prihajajo jedino iz Trsta. Cena jim je gorostasno visoka. Če pride avstrijski parabrod v nedeljo v Egipt, so do ponedeljka navadno že vse razprodane, vse se piplje po njih.”*¹⁶⁸

Seveda pa gredo dobro v prodajo tudi ostale vrste sadja, kot so recimo jabolka, hruške, slive, češnje in orehi. Slovensko grozdje se v Egipt takrat ni splačalo prodajati. Kot pravi koroški zdravnik, je bil razlog predvsem velika konkurenca iz držav Male Azije in Grčije, ki so takrat v Egipt izvažale grozdje po zelo ugodnih cenah.¹⁶⁹

---

¹⁶⁵ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 27.

¹⁶⁶ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 29.

¹⁶⁷ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 27.

¹⁶⁸ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 28.

¹⁶⁹ Prav tam.

4.6.2. Obrtni izdelki

Poleg že omenjenih mizarskih izdelkov, katere prodaja bi v Egiptu naravnost cvetela, velja omeniti še nekaj drugih potencialnih možnosti. Pečnik je v nadaljevanju najprej omenil čevljarje in zaslužek, ki bi se jim s prihodom na egiptovski trg obetal. *” Dobro urejena čevljarska zadruga v domovini, jedna ali več posameznih, bi si tukaj sicer ne prislužile zlata, pa vendar mogla drugarje v domovini pošteno rediti. ”*¹⁷⁰

Za slovenske krojače so bile možnosti v Egiptu manjše. Tja je namreč večinoma prihajalo blago iz čeških dežel ter z Dunaja. Kakšno manjšo krojaško zadrugo bi se po besedah koroškega zdravnika splačalo ustanoviti zgolj kje na deželi, kjer bi bili stroški z delovno silo v primerjavi s tistimi v mestu, znatno manjši. Pa še to zgolj, *” ako si zagotove ugodno oddajatev tkanin iz koje tovarne. ”*¹⁷¹

Za razliko od krojaške bi se mnogo bolje obnesla vrvarska zadruga, saj so se vrvi v Egiptu prodajale zelo dobro. Zadruga *”bodisi v mestih ali na deželi bi si tukaj gotovo prislužile lep denar. ”*¹⁷²

Ostalim obrtnikom na Slovenskem, ki so imeli željo prodajati svoje izdelke v Egipt je Pečnik obljubil pomoč, najprej v obliki natančnega pregleda, kjer bi natančno preučil razmere na trgu in možnosti za prodajo. Nadalje bi vsakemu obrtniku posebej v zasebnem pismu natančno obrazložil situacijo in jim v odgovoru podal svoje mnenje o tem, ali se izvoz v deželo piramid zanje izplača ali ne.¹⁷³

Za preučevanje mednarodne trgovine je Pečnik v prihodnje predlagal ustanovitev gospodarskega odbora, neodvisnega od tistega na Dunaju, ki bi deloval samo v skladu s slovenskimi interesi. Običajno so bila vsa trgovska poročila narejena na podlagi celotne Habsburške monarhije in niso posebej obravnavale posameznih dežel.¹⁷⁴
*” Najboljša uradna trgovska poročila kakor sem že v uvodu omenil ne vredijo beliča za nas, ker se gre tu individualno narodno inicijativo, kateri moramo pogladiti pota. ”*¹⁷⁵

---

¹⁷⁰ Pečnik, *Slovensci in mednarodni promet*, str. 38.

¹⁷¹ Prav tam.

¹⁷² Pečnik, *Slovensci in mednarodni promet*, str. 40.

¹⁷³ Prav tam.

¹⁷⁴ Pečnik, *Slovensci in mednarodni promet*, str. 34

¹⁷⁵ Prav tam.

Na podlagi gospodarskih poročil omenjenega gospodarskega odbora bi se slovenski obrtniki in kmetje lažje odločali, kje naj prodajajo svoje proizvode. Egipt, kot pravi Pečnik, je le ena od številnih možnosti, ki jo je sam omenjal zgolj zaradi tega, ker je na podlagi dolgoletnega bivanja dobro poznal tamkajšnje gospodarske razmere. Sicer pa je na svetu po mnenju Korošca še kar nekaj dežel, ki " *imajo vsaj deloma različne zemeljske pridelke, kamor prevoznina ni previsoka in so zadosti bogati.* " ¹⁷⁶

4.6.3. Industrija

Glavna težava slovenskega gospodarstva je bila prav gotovo industrija, ki jo tako rekoč ni bilo. Vsa velika proizvodnja je bila namreč v rokah tujih lastnikov, ki so razpolagali z ustreznimi količinami kapitala. Tega pa je med slovenskim prebivalstvom primanjkovalo, zato so se le ti bolj kot ne usmerili v obrtniško dejavnost oz. so kot kmetje samostojno trgovali s svojimi pridelki. Ostalo prebivalstvo se je več ali manj zaposlilo v omenjenih velikih industrijskih obratih, kjer pa je bil zaslužek majhen. ¹⁷⁷

" *Ali bo kedaj mogoče ustvariti slovensko industrijo? Jaz mislim, da bode. Naša geografična lega pri morju je naša sreča, kajti ta nam daje precej ugodnostij, ki jih današnje središče avstrijske industrije na Češkem, Moravskem in Nižje-avstrijskem. Naša bodoča bo imela cenejšo prevoznino in lažje komunikacije v prekomorje za se, in to je nekaj.* " ¹⁷⁸

Čeprav je med Slovenci primanjkovalo kapitala, je Pečnik za ustanovitev novega podjetja v nadaljevanju opisal še eno možnost, kjer bi bil začetni vložek v proizvodnjo nizek ter bi se skladno z uspehom prodaje svojih izdelkov na mednarodnem trgu večal. Ta možnost je vsekakor bolj odgovarjala Slovencem, za katere je bil koroški zdravnik prepričan, da " *toliko kapitala pa imamo že dandanes, izgovor torej, da Slovencem kapitala primanjkuje, je vsaj deloma prazen.* " ¹⁷⁹

Kakšne izdelke proizvajati na Slovenskem, je Pečnik pisal v nadaljevanju. Po njegovem je bilo zlasti pomembno to, da se vsa industrija specializira za prodajo na čezmorske

---

¹⁷⁶ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 38.

¹⁷⁷ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 41.

¹⁷⁸ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 42.

¹⁷⁹ Prav tam.

trge, ki bi bili veliko bolj dobičkonosni. Kot je koroški zdravnik večkrat omenil v svoji brošuri, tudi na tem mestu ni pozabil omeniti gozdov, kot največje slovensko bogastvo. Kot primer je nadalje omenil tovarno vžigalic, ki bi nadomestila dosedanjo izdelavo vžigalic v manjših obrtnih delavnicah na Kranjskem in se osredotočila na egiptovski trg: *” Ali bi ne bilo mogoče tiste Kranjce v zadrugo združiti, da iščejo potem sami zveze s tukajšnjimi malimi tovarnarji brez nemškega in židovskega posredovanja? – Ali še bolje. Ni-li slovenskih rodoljubov, ki bi iste zadrugi pomagali na noge, da si sama stvari tovarno za vžigalice ”egiptske ”? ”*¹⁸⁰

Tudi pivovarne bi se izplačale. Vse do tedaj namreč, se je pivo izvažalo iz čeških in nemških dežel, ki pa so bile za razliko od slovenskega ozemlja mnogo bolj oddaljene od tržaškega pristanišča. Bližina le tega bi slovenskim pivovarnam omogočila nižje prevozne stroške in to je vsekakor veljajo izkoristiti.¹⁸¹

*” Pa nočem več govoriti o industriji za eksport, ostanem pri industriji za domače potrebe, ki bi si lahko na Slovenskem samem zagotovila obstanek. ”*¹⁸²

Pečnik je kot eno izmed možnosti omenil tovarno kave, ki bi se na Slovenskem zagotovo, tako kot se je tudi že v sosednjih deželah, dobro obnesla. Kot primer je Korošec omenil Čehe, ki so *” veliko bolj podjetni, (...). Oni so kaj hitro zaprli pot nemškim tovarnarjem na češko ozemlje. Oni imajo (...) svojo kavo že dalj časa. ”*¹⁸³

4.7. Izvozne možnosti

Za konec je Pečnik v brošuri naredil kratek pregled prodajnih možnosti, ki bi jih imeli potencialni prodajni artikli slovenskega porekla na različnih trgih po svetu. Na podlagi svojih preučevanj je vsakemu domačemu proizvodu našel najboljšo prodajno lokacijo oz. državo. Kot sem že večkrat omenil, je bila prodaja lesa najbolj donosna v Egiptu. Pečnik je sicer pod vprašaj postavil še Sirijo, Arabijo, Alžir in Italijo ter zraven dodal, da bi bilo potrebo omenjene države še nekaj časa preučevati. Tudi slovensko sadje je imelo po Koroščevem mnenju najboljše prodajne možnosti v Egiptu, medtem ko je bilo

---

¹⁸⁰ Pečnik, *Slovinci in mednarodni promet*, str. 44.

¹⁸¹ Prav tam.

¹⁸² Prav tam.

¹⁸³ Pečnik, *Slovinci in mednarodni promet*, str. 46.

potrebno povpraševanje v Siriji, nemških in avstrijskih deželah še preučevati. Živina, ki se je pasla na slovenskih pašnikih, je bila naslednja, ki je bila na Pečnikovem seznamu. Njej kakšnega res gotovega trga Korošču ni uspelo najti. Nekaj možnosti za prodajo so sicer živinorejci imeli v sosednjih državah Habsburške monarhije, kot so bile Francija, Italija, Nemčija in Švica, a kot pri lesu in sadju, je bilo potrebno tudi tu omenjene trge bolj natančno preučiti. Tudi vino, žito, perutnina in jajca niso bili artikli, ki bi imeli zagotovljen prodajni uspeh. Ker je bila tu konkurenca res velika, je Pečnik pridelovalcem svetoval stalno preučevanje konkurenčnih sosednjih dežel, ki so izvažale omenjene proizvode in se od njih učiti. Med obrtniki so imeli največ možnosti za kovanje dobička na tujem že omenjeni mizarji in vrvarji. Za omenjene izdelke je bil Egipt daleč najboljša izbira. Koroški zdravnik zaključil svoj pregled z industrijo, ki jo razdeli na tisto, ki bi se s svojo prodajo usmerila na domači in tisto, ki bi se usmerila na tuji trg. Za tisto prvo možnost je bila najboljša proizvodnja kave, za tisto drugo pa je Pečnik omenil tovarno vžigalic in pivovarno. Za oboje je bila spet dežela ob Nilu tista, kjer se je izvoz najbolj izplačal.¹⁸⁴

4.8. Pečnikov manifest

*” Jaz nisem strokovnjaki, ne v narodnem gospodarstvu ne v mednarodni trgovini, temveč popolnoma priprost opazovalec. ”*¹⁸⁵

Karol Pečnik je na koncu svoje brošure priznal, da je bilo vsakodnevno spremljanje gospodarskega in političnega dogajanja zgolj in samo opazovanje laika, zdravnika tuberkuloze v Aleksandriji, ki ga je to področje pač zanimalo. Vendarle pa s tem njegova vloga ni bila nič manjša.

Namen brošure Slovinci in mednarodni promet in člankov z gospodarsko tematiko, ki jih je Pečnik objavil v goriškem časopisu Soča, je bil spodbuditi Slovence k bolj samostojnemu gospodarskemu delovanju, neodvisnemu od ostalih dežel v Habsburški trgovini. Kot je zapisal Pečnik, je svetovna trgovina odpravila vse omejitve, ki bi lahko ovirale slovenske dežele na poti do gospodarske samostojnosti. Prihod na mednarodni trg bi slovenskim obrtnikom, kmetom in drugim proizvajalcem, ki so do tedaj svoje

---

¹⁸⁴ Pečnik, *Slovinci in mednarodni promet*, str. 47 - 48.

¹⁸⁵ Pečnik, *Slovinci in mednarodni promet*, str. 49.

izdelke večinoma prepuščali v roke tujim posrednikom in bili odvisni od njihove prodaje na trgu, zdaj odpiral povsem nove možnosti. S pomočjo na novo ustanovljenih združenj, za odprtje katerih bi zadostovala že članarina pridruženih kmetov oz. obrtnikov, bi slovensko gospodarstvo postavilo v povsem drugačen položaj. Pestrost slovenskega ozemlja, bližina tržaškega pristanišča, vse to so bili še dodatni razlogi, zakaj je bilo potrebno prekiniti vse gospodarske stike s Habsburško monarhijo ter se popolnoma samostojno odpraviti v svet. Kam natančno? To bi postala naloga na novoustanovljenega gospodarskega odbora, ki bi za razliko od tistega na Dunaju, deloval zgolj in samo v skladu s slovenskimi interesi. Odbor bi predvsem preučeval razmere na svetovnem trgu ter v domovino pošiljal gospodarska poročila.¹⁸⁶

Prav poznavanje tujega trga je bilo tisto, ki bi koristilo Slovencem, ki so imeli željo postaviti svojo tovarno, a so vse do tedaj zaradi različnih razlogov oklevali. Koroški zdravnik, ki je v brošuri jasno predstavil problem industrije, takrat povsem v rokah tujcev, je podjetne Slovence opogumil, naj tovarne vendarle odprejo. Kot je Pečnik omenil, za odprtje tovarne že dolgo ni bilo pomembno zgolj koliko začetnega kapitala si imel. Po njegovem mnenju je bilo lahko začeti s poslovanjem s prav majhno vsoto denarja, ki pa bi se skladno s prodajo postopoma povečevala. Tu se spet pokaže, kako pomembno vlogo bi gospodarski odbor za slovenske lastnike tovarn, kmete in obrtnike imel. Prodajanje v tiste kraje, kjer bi bil zaslužek zagotovljen, to bi zagotovo opogumilo še marsikaterega.¹⁸⁷

Proces, ki sem ga na podlagi Pečnikovih ugotovitev tukaj predstavil, ni bil možen brez medsebojne pomoči, ki pa je Slovencem primanjkovala. Karol Pečnik se je tega dobro zavedal in to v svoji brošuri večkrat izpostavil. Z brošuro *Slovenci in mednarodni promet*, pisano kot priročnik, je Korošec končno želel vsem Slovencem predstaviti glavne težave, ki so takrat ovirale slovensko gospodarstvo k hitrejšemu razvoju.

---

¹⁸⁶ Pečnik, *Slovenci in mednarodni promet*, str. 34.

¹⁸⁷ Prav tam.

5. ZAKLJUČEK

Slovinci in mednarodni promet je bilo zagotovo eno najpomembnejših Pečnikovih zapuščin. Čeprav se je v svojem življenju proslavil predvsem kot zdravnik tuberkuloze, je s to brošuro nakazal pot, ki bi Slovencem omogočila boljše življenje. Pot, ki so jo prehodile številne generacije, je danes opisana v knjigah, zbornikih in drugih znanstvenih delih. Nekje na tej poti se je Karol Pečnik izgubil. Pravega odgovora na to, zakaj se Pečnika, ki je večino svojega življenja preživel na službovanju v Egiptu, danes ne spominja nihče, nisem našel. Pri iskanju odgovora na to vprašanje, se mi postavlja še več novih, zato bi bilo potrebno mnogo več časa, da bi prav vsem prišel do dna. Dejstvo je, da je Pečnikov izstop iz zdravniške zbornice moral imeti močnejši razlog, kot je bil zgolj spor okoli na novo postavljenega privatnega zdravilišča. Prav gotovo je bil prav to eden od glavnih dejavnikov, ki je pripomogel k temu, da sta se z ženo preselila v Nemčijo, kjer je tudi umrl.

Z njegovo smrtjo so se imeli Slovenci moč seznaniti preko osmrtnic, ki so jih objavljali časopisi. Sam sem našel dva nekrologa, in sicer enega v goriški Soči, kjer je s svojimi dopisi prav gotovo pustil velik pečat ter še enega v Ponedeljskem Slovencu.

Ker je bila moja prvotna želja pisati diplomsko nalogo o zgodovini solkanskih mizarjev, sem nanj naletel prav v povezavi s to temo. Nanj sem po naključju naletel v spominih goriškega politika Henrika Tume. Le ta je Pečnika omenjal kot enega najzaslužnejših mož, ki je takratnemu goriškemu poslancu deželnega zbora pomagal pri ustanovitvi najprej Trgovsko – obrtne zadruga, kmalu zatem pa še zadruga solkanskih mizarjev. Tuma je v svojih spominih priznal, da ni samo vestno prebiral vsak dopis, ki ga je Pečnik v goriški Soči objavil, pač pa si je z njim tudi dopisoval.

Ker je Tuma v knjigi točno omenil, kdaj se je Pečnik prvič v časopisu oglasil, mi ga ni bilo več težko najti. Prav v Koroščevem prvem dopisu sem našel temo, s katero sem ga hotel v pričujoči nalogi kar najbolje predstaviti.

Namen in cilj pričujoče diplomske naloge je bil predstaviti življenje in delo Karla Pečnika, ga ponovno obuditi v slovenski gospodarski zgodovini in ga v prihodnje

predstavljati kot enega tistih posameznikov, ki so imeli eno pomembnejših vlog pri nadaljnjem razvoju slovenskega gospodarstva. Dokaz za to je danes moč najti v njegovi brošuri Slovenci in mednarodni promet.

VIRI IN LITERATURA

KNJIŽNI VIRI

- Aškerc, Anton, Ramleh in prezimovanje v Egiptu, *Ljubljanski zvon, letnik 20, številka 11*, Ljubljana: Tiskovna zadruga, 1900.
- Cvirn, J. in A. Studen, Ko vihar dirjajo hlaponi, *Tiri in čas št. 12*, Ljubljana: Slovenske železnice, 2001.
- Ferčnik, Lambert, Anton Janežič, *Slovenske večernice XXIII. zvezek*, Celovec: Družba sv. Mohorja, 1870.
- Fischer, Jasna, Modernizacija slovenskih dežel v Avstro-Ogrski monarhiji, *Prispevki za novejšo zgodovino XLII-2*, Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2002.
- Gabršček Andrej, *Goriški Slovenci I*, Ljubljana: Samozaložba, 1932. Soča (9.4.1897), št. 15.
- Gabršček, Andrej, *Goriški Slovenci II*, Ljubljana: Samozaložba, 1934.
- Hribovšek, Avgust, Dr. med. Karol Pečnik neznani slovenski zdravnik za tuberkulozo, *Celjski zbornik, letnik 23, številka 1*, Celje: Kulturna skupnost občine, 1987.
- Orožen, Janko, *Zgodovina Celja in okolice, II. del*, Celje: Kulturna skupnost, 1971-1974.
- Pančur, Andrej, Ekonomska vloga Avstro-Ogrske v evropskem prostoru, *Prispevki za novejšo zgodovino XLII-2*, Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2002.
- Pečnik, Karol, *Jetika in njeno zdravljenje strogo po današnjem stanju zdravniške vede, II. izdaja*, Celje: Knjigarna Goričar & Leskovšek, 1923.
- Pečnik, Karol, *Slovenci in mednarodni promet*, Gorica: Goriška tiskarna: 1898.
- Pečnik, Karol, *Slovenci v Egiptu, Koledar družbe sv. Mohorja za navadno leto 1902*, Celovec: Družba sv. Mohorja, 1902.
- Preisig B., Sitter J, Sticker L. T. Weiss, *Trška občina Šentjakob v Rožu [Kartografsko gradivo]: ledinska in krajevna imena, Šentjakob v Rožu: Slovensko prosvetno društvo Rož*, 2015.
- Prešeren, France, *Poezije*, Jubilejna izdaja ob 25-letnici knjižnega kluba Svet knjige, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1999.

- Stuhlpfarrer, Karl, Ekonomska vloga Jadranskega morja v srednji Evropi v 19. in 20. stoletju, *Prispevki za novejšo zgodovino XLII-2*, Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2002.
- Šega, Judita, Zdravstvene in higienske razmere v Ljubljani (1895-1910), *Zgodovinski arhiv Ljubljana, Gradivo in razprave 12*, Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 1993.
- Šmitek, Zmago, Egipt - dežela slovenske fascinacije, *Časopis za kritiko znanosti 29*, Ljubljana: Študentska založba, 2001.
- Šorn Jože, *Začetki industrije na Slovenskem*, Maribor: Založba obzorja, 1984.
- Štih P., Simoniti V. in P. Vodopivec, *Slovenska zgodovina; družba-politika-kultura*, Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2008.
- Tuma, Henrik, *Iz mojega življenja: spomini, misli, izpovedi*, Ljubljana: Založba Tuma d.o.o., 1997.
- Vodopivec, Peter, Karl Ludwig von Bruck, Trst in Slovenci, *Prispevki za novejšo zgodovino XL-1, Zbornik Milice Hacin Wohinz*, Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2000.

INTERNETNI VIRI

- *Jutro*: dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko (20.03.1936), letnik 17, številka 67: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-07L07E55>
- Lampe, Frančišek, "Naše slike," *Dom in svet* (1.2.1891), letnik 4, številka 2: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-35ANGK12>
- *Ponedeljski Slovenec* (17.12.1934), letnik 7, številka 51: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-0IPVT015>
- *Ponedeljski Slovenec* (23.03.1936), letnik 9, številka 12: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-99HLK727>
- *Primorski list* (1.06.1897), letnik 5, številka 16: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-ST940XIV>
- *Primorski list* (20.10.1897), letnik 5, številka 30: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-XUNKKG7R>

- *Slovenec*: političen list za slovenski narod (31.01.1912), letnik 40, številka 25:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-1B12KIQD>
- *Slovenska biografija*:
<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi248885/>
- *Soča* (09.04.1897), številka 15:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-VZIBXKZR>
- *Soča* (25.06.1897), številka 26:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-D5BSODX3>
- *Soča* (23.11.1911), številka 135:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-OR2SMNEG>